

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ บทความ เอกสาร และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ดังนี้

ความหมายของคำว่า ภาพพจน์

คำว่า ภาพพจน์ มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

สิทธา พินิจภูวนทล และคณะ (2515 : 167) กล่าวว่า "ภาพพจน์ เป็นคำที่นักวรรณกรรมมีความตั้งใจว่าจะให้ตรงกับคำภาษาอังกฤษ Figure of Speech มากกว่าจะให้แปลความตามอักษร คำนี้ใช้ในความหมายว่าสร้างมโนภาพให้เกิดขึ้นโดยอาศัยถ้อยคำสำนวน"

สิทธา พินิจภูวนทล และ ประทีป วาทิกทินกร (2518 : 89) มีความเห็นว่า "การสร้างภาพพจน์ คือการพรรณนาและการบรรยายที่แจ่มแจ้งจนสามารถแลเห็นภาพตามที่พรรณนาหรือบรรยายนั้นได้"

กุหลาบ มลลิกะมาส (2519 : 37) กล่าวถึง ภาพพจน์ ไว้ในหนังสือวรรณกรรมไทยว่า "การสร้างภาพในใจบางทีมีผู้เรียกว่า มโนภาพ บางทีใช้คำว่า ภาพพจน์ แต่คำนี้ใช้มากเกินไป และมักจะใช้โดยที่ไม่เข้าใจความหมายชัดเจนนัก ภาพพจน์ คือพจน์หรือถ้อยคำซึ่งสร้างภาพทำให้เกิดความเข้าใจและประทับใจ"

ประจักษ์ ประภาพิทยากร (2520 : 24) กล่าวถึงภาพพจน์ไว้ในวารสารวิชาสาร ฉบับประจำวันที่ 1 เมษายน ว่า

คำว่า ภาพพจน์ เดิมทีหมายถึง แบบโวหาร อย่างที่ในวรรณคดีอังกฤษเรียกว่า Figure of Speech แต่บัดนี้คำว่า ภาพพจน์ หมายถึงคุณลักษณะของบุคคลหรือกิจการที่นำความรู้สึกนึกคิดให้เกิดขึ้นในใจคนอื่น เช่น ภาพพจน์ของลูกเสือชาวบ้าน ภาพพจน์ของรัฐบาล . . . คำนี้เข้าใจว่าทางหนังสือพิมพ์แปลจากคำว่า Image คำ Image นี้ ราชบัณฑิตยสถานบัญญัติให้ใช้คำว่า จินตภาพ คำว่า ภาพพจน์ จึงเกิดความหมายเพิ่มขึ้น คือ ไปตรงกับคำว่า Image อีกด้วย

กุหลาบ มลลิกะมาศ (2522 : 126) ยังให้ความหมายไว้อีกว่า

ภาพพจน์ (Figure of Speech หรือ Rhetoric Language) คือถ้อยคำที่เรียบเรียงอย่างใช้โวหาร ไม่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา ทั้งนี้โดยมีเจตนาให้มีประสิทธิผลต่อความเข้าใจและต่อความรู้สึกยิ่งซึ้งกว่าการใช้ถ้อยคำบอกเล่าธรรมดา

ปรีชา ช่างขวัญอิน (2525 : 215) กล่าวถึงภาพพจน์ว่า "เป็นวิธีใช้ภาษาซึ่งคำหรือสำนวนที่ใช้มีความหมายไม่ตรงตามตัวหนังสือ การใช้ถ้อยคำลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ (Image) หรืออารมณ์บางอย่างซึ่งยากแก่การบรรยายด้วยการใช้ภาษาอย่างตรงไปตรงมา"

สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ (2525 : 51) ให้ความหมายว่า

ภาพพจน์ (Figure of Speech) คือ กลวิธีการใช้ภาษาโดยเลือกสรรถ้อยคำหรือใช้กลวิธีการกล่าวอย่างแยบยล เพื่อให้คำน้อยคำสรุปสาระ หรือให้อรรถที่กว้างลึกเป็นรูปคำที่ใช้หรือทำสิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่าย ทำสิ่งที่สัมผัสไม่ได้ให้สามารถสัมผัสได้ หรือทำให้ข้อความนั้นกินใจ ชวนคิด ชวนจำ

แอมบ โปชะกฤษณะ (2526 : 74) กล่าวว่า "การใช้คำให้เกิดความเด่นชัดและประทับใจนั้น มองเห็นภาพชัดเจนนั่น เคยเรียกกันว่า ภาพพจน์ ซึ่งแปลตรงความมาจาก Figure of Speech แต่คำว่า ภาพพจน์ ปัจจุบันนี้เลื่อนลงไปใช้คำว่า Image "

แฮร์รี่ ชอว์ (Harry Shaw 1972 : 160) กล่าวว่า "ภาพพจน์ คือการใช้ภาษาในลักษณะที่ถ้อยคำที่นำมาใช้บังความหมายมากกว่าความหมายปกติ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดภาพขึ้นในจินตนาการของผู้อ่านและผู้ฟัง"

ไบรซ์ แฮร์ริส (Brice Harris 1974 : 118) เสนอความเห็นไว้ว่า

ความจริงทั้งหลายสามารถแสดงออกได้ด้วยการใช้ถ้อยคำง่าย ๆ และประโยคสั้น ๆ เช่น พระจันทร์ฉายแสง หรือ เครื่องบินบิน แต่คนส่วนมากยังต้องการใช้ถ้อยคำหรือประโยคที่ดีกว่า สละสลวย คมคาย กว่าที่ใช้อยู่ เพื่อให้ความคิดเห็นที่ต้องการเสนอนั้นมีน้ำหนัก มีอำนาจ น่าเชื่อถือ ฉะนั้นจึงพยายามหาวิธีโดยการคิดแปลงการใช้คำ โครงสร้างประโยค หรือความหมายของคำ เช่น กล่าวถึงเครื่องบินที่บินอยู่ว่ามันพุ่งไปในอากาศเหมือนกับลูกปืนพุ่งออกจากปากกระบอกปืนไรเฟิลแรงสูง วิธีการสร้างภาษาในลักษณะนี้เรียกว่า ภาพพจน์

ซี ฮิวจ์ โฮลแมน (C. Hugh Holman 1975 : 195) มีความเห็นว่า

ภาพพจน์ คือ รูปแบบของการใช้ถ้อยคำที่แตกต่างไปจากการใช้คำหรือความหมายตามปกติ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลโดยเจตนา ไม่ว่าจะสื่อสารด้วยการพูดหรือการเขียนภาพพจน์ถูกนำมาใช้เพื่อจุดประสงค์ต่างๆกัน เช่น เพื่อขยายความหมายให้เด่นชัด เพื่อให้ตัวอย่างที่ยกมาแจ่มแจ้ง ชัดเจน เพื่อเน้นคำหรือความ เพื่อเร้าความรู้สึก เพื่อสร้างความมีชีวิตให้แก่สิ่งที่ไม่มีชีวิต เพื่อความขบขัน หรือเพื่อคัดค้านข้อความใหญ่ของงาม สละสลวย ไพเราะ

กล่าวโดยสรุปแล้ว คำว่า ภาพพจน์ มีความหมายแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ภาพพจน์ในความหมายทางวรรณคดี และภาพพจน์ในความหมายที่ใช้กันอยู่ปัจจุบันนี้

ภาพพจน์ในทางวรรณคดี เป็นการใช้ถ้อยคำเพื่อแสดงความรู้สึกนึกคิดอย่างใช้โวหาร ด้วยวิธีการต่างๆ ถ้อยคำ ข้อความ หรือประโยคที่นำมาใช้ เปลี่ยนแปลงไปหรือมีความหมายต่างไปจากปกติ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลต่อความเข้าใจ ความรู้สึก หรือการนึกเห็นภาพของผู้อ่านผู้ฟังได้ดียิ่งขึ้น

ภาพพจน์ในความหมายที่ใช้กันอยู่ปัจจุบันนี้ ไปตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Image ภาพพจน์จึงใช้หมายถึงคุณลักษณะของบุคคลหรือกิจการที่ก่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิดขึ้นในจิตใจของคนอื่น เช่น ภาพพจน์ของทหาร ภาพพจน์ของการศึกษาไทย เป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อคุณลักษณะของสิ่งนั้น หรือหน่วยงานนั้น เป็นต้น

ในที่นี้จะพิจารณาภาพพจน์ในความหมายทางวรรณคดี คือ ภาพพจน์ ในความหมายที่ว่า เป็นกลวิธีการใช้ภาษาโดยการเลือกสรรถ้อยคำ ข้อความ หรือใช้กลวิธีการกล่าวอย่างแยบยล ไม่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจ ความรู้สึก หรือจินตภาพให้เกิดขึ้น

วรรณคดีกับการใช้ภาพพจน์

วรรณคดีเป็นงานสร้างสรรค์ที่กวีประสงค์จะแสดงความรู้สึกนึกคิดออกมาโดยใช้ภาษา ซึ่งการใช้ภาษาในวรรณคดีนั้นถือว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง เพราะการใช้คำ ใช้ความ ใช้กลวิธีการ เรียบเรียง กวีต้องพิจารณาอย่างรอบคอบให้มีความไพเราะ สละสลวย สอดคล้องกับเนื้อหา และตรงตามความรู้สึกนึกคิดของกวี ตลอดจนให้สามารถถ่ายทอดความคิดต่างๆ ไปยังผู้อ่านได้ถูกต้องและชัดเจนอีกด้วย

ลิตธา ทิมิจภูวกล และคณะ (2515: 43) มีความเห็นว่า

การใช้ภาษาประติษฐานวรรณกรรมมิได้ประกอบด้วยคำกับความหมายเท่านั้น แต่ยังประกอบด้วยศิลปะการคัดเลือกถ้อยคำที่มีเสียงไพเราะรื่นหู และนำมาประกอบเข้าเป็นรูปประโยค และเป็นรูปฉันทลักษณ์ได้อย่างเหมาะสมเจาะ ชัดเจน ตรงกับความต้องการของผู้แต่ง และสามารถสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านได้อีกด้วย

นอกจากนี้ วิทย์ สีวะศรียานนท์ (2513: 4) ก็มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องวรรณคดีกับศิลปะว่า "บทประพันธ์ที่เป็นวรรณคดีคือบทประพันธ์ที่มุ่งให้เกิดความเพลิดเพลิน ให้ความนึกคิด (Imagination) และอารมณ์ต่างๆตามผู้เขียน นอกจากนั้นบทประพันธ์ที่เป็นวรรณคดีจะต้องมีรูปศิลปะ (Form) รูปศิลปะนี้เองทำให้เกิดความงาม"

ด้วยเหตุที่วรรณคดีเป็นการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะ การสร้างสรรค์วรรณคดีเพื่อให้ผู้อ่านได้รับทั้งความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความรู้สึกซาบซึ้งประทับใจในลีลาการประพันธ์ และเกิดความนึกฝันตามที่กวีพรรณนาออกมาด้วยอักษรศิลป์นั้นต้องอาศัยความรู้ ความสามารถในการใช้ภาษาอย่างสูงยิ่ง ส่วนภาษาในวรรณคดีที่เป็นที่ยอมรับและศรัทธาของผู้อ่านจึงนับได้ว่าผ่านกระบวนการเลือกเฟ้นมาแล้วเป็นอย่างดี ดังที่ สิทธา พินิจภูวนท และ ประทีป วาทิก หินกร (2518: 83) กล่าวว่า "คำที่ดีที่สุด จักไว้อย่างเหมาะสมที่สุด ในรูปแบบที่ดีที่สุด"

สิทธา พินิจภูวนท และคณะ (2515: 27) กล่าวถึงการใช้อรรถาธิบายในหนังสือวรรณคดีว่า

จำเป็นต้องได้รับการเลือกเฟ้นคัดกล่าอย่างประณีตเพื่อให้เกิดความไพเราะรื่นหู ถ้อยคำต้องมีความหมาย มีพลังอำนาจ มีความประทับใจ นอกจากนี้ก็ควรมีถ้อยคำสำนวนที่แปลกใหม่แสดงลักษณะเฉพาะและความสามารถเกนๆของผู้เขียนด้วย ความแปลกใหม่นี้จะทำให้หนังสือโอชะ น่าศรัทธา และเพิ่มคุณค่าทางวรรณกรรม

เจตนา นาควิษระ (2514: 26) ก็มีความเห็นสอดคล้องกันว่า "ภาษาในวรรณคดีเป็นภาษาที่ได้รับการกลั่นกรองแล้ว"

อย่างไรก็ตามการกลั่นกรองภาษาในวรรณคดีไม่ได้หมายความว่ากวีจะเลือกใช้แต่คำศัพท์สูงๆ หรือศัพท์ที่ยากแก่การเข้าใจ กวีอาจใช้คำศัพท์ง่ายๆ คำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คำหยาบ หรือคำที่กวีสร้างขึ้นก็ได้ ถ้าหากคำเหล่านั้นกวีคิดว่าสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนได้ดี บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2517: 5) มีความเห็นว่า "ภาษาของวรรณคดีคือภาษาที่บรรจงเลือกสรรมาเพื่อกระพืออารมณ์ ที่ใช้คำว่า บรรจง หาได้หมายความว่า

วรรณคดีจะต้องใช้แต่ถ้อยคำที่คนทั่วไปถือว่าไพเราะ สุกภาพไม่ วรรณคดีอาจใช้คำที่คนถือว่าเป็นคำหยาบก็ได้อีกหากผู้รจนางงใจใช้คำหยาบเพื่อให้เกิดอารมณ์ตามเจตจำนงของผู้รจนานั่นเอง เจตนา นาควิษระ (2514: 26) มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องการเลือกใช้ถ้อยคำในวรรณคดีว่าผู้ประพันธ์ "จะเลือกพื้นถ้อยคำสำนวนเพื่อให้เกิดความไพเราะประการหนึ่ง หรือ เพื่อแสดงออกซึ่งความนึกคิดและอารมณ์ของคนอีกประการหนึ่ง"

ฉะนั้นการใช้ถ้อยคำในวรรณคดีจะกำหนดแน่นอนไม่ได้ว่าควรใช้คำแบบใด ทั้งนี้อยู่ที่การตัดสินใจของกวีเป็นสำคัญว่าจะใช้คำ ใช้ความอย่างไรจึงจะไพเราะ และตรงตามอารมณ์สะท้อนใจที่ต้องการแสดงออกมา รวมทั้งการทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพตามไปด้วย พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ประพันธ์ (2504: 262) ทรงมีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

ผู้ประพันธ์ต้องใช้ถ้อยคำให้มีค่าในการสื่อสารอย่างมากที่สุด คือใช้ถ้อยคำให้เป็นเครื่องแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนอย่างดีที่สุด และในเวลาเดียวกันถ้อยคำนั้นๆ ต้องทำความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านให้ไกลภาพแห่งความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์อย่างดีที่สุดด้วย ถ้อยคำในวรรณคดีจึงมีความหมายกว้างและลึกซึ้งกว่าความหมายธรรมดา

ประสิทธิ์ ภาพลักษณ์ (2518: 20) ก็มีความเห็นสอดคล้องกันว่า

ถ้อยคำของผู้ประพันธ์จะต้องเป็นเหมือนกระจกเงาส่องภาพที่คนวาด ด้วยเหตุนี้ภาษาในวรรณคดีจึงต้องเป็นสัญลักษณ์ (Symbol) คือเป็นเครื่องหมายแสดงภาพแห่งความรู้สึกนึกคิด ไม่ใช่เป็นฉายาลักษณ์หรือรูปถ่ายซึ่งเป็นการถ่ายภาพโดยตรง วรรณคดีเป็นการถ่ายภาพโดยทางอ้อม คือผู้ประพันธ์มีความรู้สึกนึกคิดอย่างไรแล้ว จะต้องตั้งขึ้นเป็นภาพด้วยจินตนาการของตนเสียก่อนแล้ววาดภาพนั้นออกมาเป็นถ้อยคำ อันเป็นกระจกเงาฉายภาพนั้น เข้าไปในจิตใจของผู้อ่านอีกชั้นหนึ่ง

กล่าวโดยสรุปแล้วกวีอาศัยภาษาเป็นสื่อแสดงภาพที่ตนเองวาดไว้ในใจ ซึ่งภาพที่วาดนั้นเกิดจากอารมณ์สะท้อนใจของกวีเอง แล้วถ่ายทอดออกมาด้วยภาษาอย่างมีศิลปะ ทำให้ผู้อ่านเกิดปัญหา คือรับรู้และเข้าใจ รวมทั้งเกิดจินตนาการคล้ายตามกวี เจตนา นาควิษระ (2521: 44) กล่าวถึงภาพจากวรรณคดีว่า

ภาพที่มาจากวรรณคดีที่ยิ่งใหญ่นั้นจะต้องเป็นภาพที่สร้างมโนภาพและในขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่กระตุ้นทั้งจินตนาการและทั้งปัญญา จริงอยู่กวีนั้นสามารถที่จะมองโลกด้วยสายตาที่แตกต่างออกไปจากการมองแบบธรรมดาสามัญ ภาพ ที่กวีบรรยายอาจจะจะเป็นภาพที่คนธรรมดาประสพเห็นในชีวิตและก็จำได้ว่าเป็นสิ่งที่ตนรู้จัก แต่ในกรอบของงาน

ประพันธ์แต่ละชิ้นภาพนั้นกระตุ้นอารมณ์ กระตุ้นปัญญา ไปในทางที่มีลักษณะเฉพาะ

เสฐียรโกเศศ (2518: 79) ก็มีความเห็นเกี่ยวกับภาพในวรรณคดีว่า "วรรณคดี ไม่ใช่เกิดจากภาพแห่งความรู้สึกตามปกติแล้วเกิดจากภาพแห่งอารมณ์สะเทือนใจ" ภาพจากอารมณ์สะเทือนใจนี้เองที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าถึงวรรณคดีได้ดียิ่งขึ้น การใช้ภาษาเพื่อสร้างภาพจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของการสร้างสรรค์วรรณคดี ศักดิ์ศรี เข้มบัณฑกา (2521: 56) กล่าวว่า

ในวรรณคดีสันสกฤตนั้นสอนกันไว้เลยว่าคำประพันธ์ที่จะถึงขั้นความงามจริงๆนั้นจะต้อง

1. ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ไวยากรณ์
2. มีการตกแต่งทางภาษา เรียกว่า อลังการ มีคำราวว่าด้วยการตกแต่งทางภาษานับเป็นร้อยๆ เล่ม เรียกว่า อลังการศาสตร์ มีบางคนแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Ornament บางคนแปลว่า Figure of Speech ซึ่งแปลเป็นไทยว่า ภาพพจน์ เขาถือว่าภาษาที่ดีถึงขนาดเมื่อเขียนแล้ว อ่านแล้ว ฟังแล้ว ต้องเห็นภาพตามไปด้วย ไม่ใช่อ่านแล้วไม่เกิดความรู้สึก
3. โศภา ซึ่งตรงกับคำว่า สุนทรียภาพ ที่เราใช้กันอยู่ . . . คำว่า โศภา ของสันสกฤต หมายถึงความงามทางภาษา . . . โศภาขึ้นอยู่กับอลังการ ถาออลังการดี โศภาก็จะดี เพราะฉะนั้นจะต้องเริ่มที่อลังการ

การใช้ภาษาเพื่อก่อให้เกิดภาพหรือภาพพจน์จึงมีความเกี่ยวข้องกับวรรณคดีเป็นอย่างมาก ผู้อ่านจะเข้าถึงวรรณคดี มองเห็นความงาม เกิดความซาบซึ้งประทับใจ ส่วนหนึ่งมาจากการมองเห็นภาพตามพจน์หรือถ้อยคำที่กวีบรรยายออกมาในตัวเอง วรรณคดีจึงต้องอาศัยการใช้ภาพพจน์มาเสริมให้มีคุณค่ายิ่งขึ้น

สิทธิ ทินิจภูวกล และคณะ (2517: 167) กล่าวถึงภาพพจน์และความสำคัญของภาพพจน์ไว้อย่างชัดเจนว่า

การเขียนที่ชัดเจน ประณีต และที่มีความสวยงามด้วยนั้น ต้องมีการประดับตกแต่งภาพพจน์ คือเครื่องมือที่วิเศษที่สุด ถ้าเปรียบเทียบการเขียนเป็นการปรุงอาหาร ภาพพจน์ก็คือผงชูรสที่ทำให้ผู้อ่านใคร่บริบรสอร่อย เกิดความสุขความพอใจในการบริโภคอาหาร จนหมกโคลไม่รู้สึกตัว ครั้นเมื่ออิ่มหนำสำราญแล้วก็ยังคิดใจใคร่ลิ้มรสในมืออื่นๆต่อไปอีก ภาพพจน์ เป็นสิ่งที่ทำใหม่โนภาพ เคนซึกซึนจนผู้อ่านผู้ฟังที่รอรับการถ่ายทอดแล เห็น รู และเข้าใจ ภาพพจน์ จะช่วยให้ความคิดและความรู้สึกของผู้เขียนเข้ามาสู่ความคิดและความรู้สึกของผู้อ่าน

กุหลาบ มลลิกะมาลี (2522: 127) ก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า "การใช้

ภาพพจน์ในการแต่งทำให้ผู้อ่านได้ร่วมเข้าใจ คิด และรู้สึก อย่างเข้าถึงอารมณ์ยิ่งขึ้นตามที่ผู้แต่งตั้งใจเสนอ" และยังกล่าวถึงคุณค่าของภาพพจน์และภาพในจิตในวรรณคดีไว้ในหนังสือเล่มเดียวกัน (2522: 132) ว่า

1. ภาพในจิตและภาพพจน์ก่อให้เกิดจินตนาการ อันเป็นความบันเทิงด้านอารมณ์
2. ภาพพจน์หลายแบบทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ทำสิ่งเลื่อนลอยให้กระจ่างชัดเจนขึ้น และสร้างนิสัยสรุปของเรื่องราวให้สั้นเข้า การสร้างสรรค์เช่นนี้ทำให้วรรณคดีกระทบกับสัมผัสประสาทของผู้อ่านได้ง่ายขึ้น และสร้างความรู้สึกรุกคืบกินใจได้รวดเร็วขึ้น
3. ภาพในจิตและภาพพจน์สร้างความเข้มข้นทางอารมณ์ คือวรรณคดีนั้นมีไว้แต่เพียงการบอกกล่าวให้รู้เรื่อง แต่เป็นการกระทบใจให้รู้สึกอีกด้วย
4. ภาพพจน์บางประการสร้างความกระชับรัดกุม ไม่จำเป็นต้องกล่าวมากก็เข้าใจได้กว้างขวางเท่ากับเป็นการสร้างมิติในการเข้าถึงสิ่งต่างๆและอารมณ์ต่างๆจากจินตนาการของผู้อ่านเอง

กล่าวโดยสรุปแล้ววรรณคดีกับการใช้ภาพพจน์เป็นสิ่งที่คู่กัน ภาพพจน์เป็นพลังที่เสริมให้วรรณคดีมีคุณค่า น่าสนใจ และควรค่าแก่การศึกษามากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับที่ กำชัย ทองหล่อ (2527: 3) สรุปไว้ว่า

วรรณคดีเป็นศรีของประเทศ
บรรชยายควยภาพพจน์บทบุรณ
เลนดอยคำสำนวนชวนเสนาะ
ถึงคราวโศกโศกาน้ำตานอง
ถึงคราวโกรธเคืองแค้นแสนอาฆาต
จงอ่านวรรณคดีมีวิจารณ์

บันทึกเหตุห่างไกลมิให้สูญ
อ่านแล้วพูนเพิ่มจิตหิณิจครอง
ถึงคราวเคราะห์กรรมนางนพมาศ
คราวภิรมย์สมสนองหน้าชื่นบาน
กล่าวตวาดไรสหมคความหวาน
ท่านกล่าวชานภาพพจน์รสแก้ว

แบบและลักษณะของภาพพจน์

การใช้ภาพพจน์ในงานเขียนหรือวรรณคดีมีหลายประเภท มีการแบ่งแตกต่างกันออกไป รวมทั้งการกำหนดชื่อเรียกภาพพจน์แต่ละประเภทก็มีแตกต่างกันไป จึงจะนำมากล่าวไว้ต่อไปนี้

กุหลาบ มลลิกะมาศ (2522: 127-132) กล่าวถึงการสร้างภาพพจน์ว่ามีอยู่หลายแบบ แต่ที่สำคัญมีดังนี้

1. การเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมย ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น

ก. เปรียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง มีคำแสดงความหมายว่า เหมือน คำใดคำหนึ่งปรากฏอยู่ (Simile - เปรียบเหมือน) เช่น

คาเหมือนตามฤคมาศ   พิศกัวพระลอราช
ประคจแก้วเกาทัณฑ์   กงนา (ลิลิตพระลอ : 6)

ข. เปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง คำที่แสดงว่าเหมือนนั้นไม่มีปรากฏอยู่ เป็นลารกล่าวเปรียบเทียบโดยตรงว่า สิ่งหนึ่ง เป็น อีกสิ่งหนึ่ง (Metaphor - เปรียบเป็น) เช่น

มันก็เป็นช่างงาอันกล้าหาญ   เราก็คือคชสารอันสูงใหญ่
 จะอยู่ป่าเคียงกันนั้นจันใด   นานไปก็จะยื้ออ้อมราฆ (เสภาขุนช้างขุนแผน : 596)

ใบเขียวฉลบลือมรกตพระพราย   น้ำใสคือแสงสายพิรุณ (สมุทรโฆษคำฉันท์ : 172)

2. บุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการสมมุติขึ้นให้มีกิริยาอาการเหมือนมนุษย์ เป็นคำที่มีความหมายรวม แต่อาจแยกย่อยได้ดังนี้

ก. สิ่งต่างๆที่มีใช้คน แต่ทำกิริยาอาการเหมือนหนึ่งเป็นคน (Personification) เช่น ช่างหลายท่อนนอนร้องไห้ที่ชายป่า

ข. สิ่งต่างๆที่ไม่ใช่คนหรือไม่มีตัวคน (นามธรรม) สมมุติขึ้นเป็นคน ทำกิริยาอาการอย่างคนและยังมีเนื้อเรื่องเล่าประกอบอีกด้วย (Allegory) ดังเช่น การสมมุติกิเลสสามขึ้นเป็นพระยามารมีแขนตั้งพันแขนมาผจญพระพุทธเจ้าทรงใช้ความหนักแน่นมั่นคงในพระทัย (อิฐฐานธรรม) เป็นเครื่องต่อสู้ ความหนักแน่นไม่หวั่นไหวสมมุติเป็นแม่พระธรณีซึ่งทรงบีบมวยผมให้น้ำ (ความเยือกเย็น) ห่มพระยามารจนต้องพ่ายแพ้ไป

ค. สัตว์ที่มีเรื่องเล่าประกอบเป็นนิทานกับมนุษย์ในเชิงสอนใจต่างๆ (Fable) เช่น เรื่องหมาป่ากับลูกแกะ ในนิทานอีสป

3. สัญลักษณ์ - สิ่งแทน (Symbol) ในความหมายกว้างที่สุดหมายถึง สิ่งหนึ่งซึ่งใช้แทนอีกสิ่งหนึ่ง สัญลักษณ์อาจเป็นคำๆเดียว เป็นข้อความ เป็นเรื่องเฉพาะตอน หรืออาจเป็นเรื่องทั้งเรื่องก็ได้ หรือ อาจเป็นภาพพจน์แบบอื่นอีกก็ได้ด้วย สุดแต่วิธีการนำมาใช้ เช่น อันมือไกวเปลไซร์แต่ไรมา คือหัตถาคารองพิภพจบสากล

คำ มือไกวเปล เป็นสัญลักษณ์แทนแม่ และเป็นทั้งภาพพจน์แบบกล่าวถึงส่วนน้อยเฉพาะมือแต่กินความกว้างหมายถึงแม่ทั้งคนครบบริบูรณ์ ส่วน หัตถาคารองพิภพ เป็นภาพพจน์แบบเปรียบเทียบ

4. การกล่าวถึงความขัดแย้งคู่ขนานกัน (Paradox) เช่น ไม้จามกระรอกเจาะ ความเร็วร้อนในก้อนน้ำแข็ง กริคน้ำตาส่งสะอื้นอย่างชื่นใจ เป็นต้น

5. การกล่าวเกินจริง (Hyperbole) โดยมีความมุ่งหมายให้กระทบอารมณ์ ไม่ได้เพ่งเล็งข้อเท็จจริง เช่น ส่วนวนพรรณนาความเศร้าโศกและการรำไห้ของประชากรภูรีเมื่อพระลอสิ้นพระชนม์ว่า "แลนเหงาโศกเห็นน้ำ ขอมน้ำตาคน" (ลิลิตพระลอ : 153).

6. การกล่าวน้อยคำแต่กินใจความกว้างขวาง (Understatement) เป็นความพยายามสื่อสารอารมณ์อันลึกซึ้ง ถ้าจะอธิบายถกความก็จะได้ความหมายกว้างไกลกว่าถ้อยคำที่กล่าวแต่เพียงสั้นๆแต่เข้มข้น เช่น ในลิลิตพระลอ ชมโฉมพระล่อว่า "โฉมบายพิตร เปลื้อง ใจโลก" (ลิลิตพระลอ : 6).

การกล่าวน้อยคำยังอาจเป็นการกล่าวถึงส่วนเดียวแต่หมายรวมถึงทั้งหมด เช่น "เขาเป็นคนมือสะอาด" (สุจริต) ก็มีใ้หมายความว่ สะอาดแต่เฉพาะมือเท่านั้น

7. การใช้คำถามที่รู้คำตอบอยู่แล้วและไม่ต้องการคำตอบอีก (Rhetoric Question) เช่น ท้าวกูเรบัณฑิตถามอิเหนาในสารที่ให้ไปช่วยรบศึกกะหมังกูหนึ่ง ว่า

ถึงไม่เลี้ยงบุษบาเห็นว่าชั่ว   แต่เขารู้ยู่ว่าตัวนั้นเป็นที่

อันท้าวหาหิบัติ   นั้นมิใช่อาหรือว่าไร (อิเหนา : 299)

8. การกล่าวเย้ยกล่าวประชด (Irony หรือ Sarcasm) เริ่มตั้งแต่ขั้นต้นด้วยการประชดประชัน เหยาะ ไปจนถึงแตกตื่น และเหยียดหยามเป็นขั้นที่สุด แต่มีใ้กล่าวตรงๆ มีวิธีการพูดที่ตั้งใจใ้ผู้ฟังเข้าใจความหมายที่แท้จริงเอาเอง เช่น เมื่อประโหมสุหรี่รำพันกับอิเหนา เรื่องเกี่ยวกับนางบุษบาว่า

-----   สงครามครั้งนี้ไม่ควรเป็น

เพราะลูกเจ้ากรรมทำแค้นชด   จนวิบัติบ้านเมืองไค่ เคืองเข็ญ

หึ่งทุกข์ทั้งอายุไม่วายวัน   เลือกตาจะกระเค็มอยู่เป็นนิจ

มันช่างอาภท้อปลัศษณ์   ไมไ้ค้พึ่งพ่านักแค่สักหนึค

ให้ข้าเสียวงศาสุราฤทธิ   เจ็บช้ำน้ำจิตเป็นพันไป

นี้หากว่ามีนคคา   ไค่เป็นที่พึ่งพาอาศัย

สังหารศักรูฎเวียงชัย   ภัคก็มีใจช่วยเจ็บแค้น

จึงมิไค่เป็นเมืองขึ้นเขา   บุญคุณของเจ้าเป็นเหลือแสน

ไม่มีของตองใจจะคอบแทน   ถ้าแมนบุษบาธิดาเรา

ยังมีได้ให้แก่จรรยา

จะยกให้เป็นข้าของเจ้า

นึกว่าวิบากกรรมทำเนา

ลูกคนหนึ่งเราไม่เสียกาย (อิเหนา : 354)

มีลักษณะเป็นการกล่าวประชดอย่างนอຍพระทัยที่อิเหนาปฏิเสธการอภิเษกกับบุษบาจนมีเรื่องวุ่นวายเกิดขึ้นเป็นอันมากภายหลัง

9. การกล่าวเพ้อความ (Allusion) เป็นการกล่าวอ้างถึงบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ที่สำคัญเป็นที่รู้จักกันดีทั่วไป ยกมาประกอบข้อความ เมื่อเอ่ยขึ้นมาก็เป็นที่รู้จักและเข้าใจทันที เช่น ในเสภาขุนช้างขุนแผนตอนที่นางทิมทะเละกับนางลาวทอง ขุนแผนมาห้ามนางทิมทะเละทะเละกับขุนแผนและตัดขาดขุนแผนว่า

ขาดเด็ดเสร็จกันในวันนี้

ไม่มีอาลัยเท่าปลายก้อย

ถึงพระอินทร์ลงมาว่าก้อยาคอย

ที่วันทองนั้นจะถอยมาคืนดี (ขุนช้างขุนแผน : 283)

10. การเรียบเรียงข้อความที่มีเสียงสัมผัส มีคุณแห่งความหมายและน้ำหนักของเสียงเท่าเทียมกัน เช่น ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว บ่เข้าผู้ลักมักผู้ช้อน

หะอบ โปชะกฤษณะ (2526: 74-78) กล่าวว่าการใช้ภาษาให้เกิดความเด่นชัดและเกิดความประทับใจ หรือ ภาพพจน์ มีดังนี้

1. การใช้ความตรงกันข้าม (Antithesis) ซึ่งจะช่วยให้อาพินในความนึกคิดชัดเจนขึ้น เช่น "ความรักนำให้ความชั่วกลับเป็นความงาม ความโง่กลับเป็นความฉลาด ความแก่กลับเป็นความหนุ่ม บาปกลับเป็นบุญ ความขี้เมกลับเป็นความเข้มแข็ง ใจแคบกลับเป็นใจกว้าง ความรักเป็นไอศถอยอย่างเอกซึกให้ความตรงข้ามมาลงรอยเดียวกัน" (นิทานเวตาล: 119)

2. การใช้ความเปรียบ (simile) การใช้ประโยคเปรียบเทียบจะทำให้ความชัดเจนขึ้น เช่น "เจ้าหูทงจ่าใช้ถ้อยคำวนเวียนเหมือนลูกหมาไล่กัดหางตนเอง" (จดหมายจางวางหฺร่า: 62)

3. การเปรียบเทียบโดยนัย (Metaphor) แทนที่จะใช้คำตรงๆแต่ใช้คำที่มีความหมายเป็นนัยไว้ให้คิด ทำให้เกิดความคิดนึกลึกกว่าธรรมดา เช่น "เลือกในอกแต่ยังถึงใจ"

4. การใช้ถ้อยคำที่มีการเล่นเสียง เล่นจังหวะ (Alliteration) การเล่นเสียงของคำทำให้เกิดอารมณ์ได้ง่าย ฉะนั้นถึงแม้เป็นภาษาความเรียงก็สามารถทำให้เกิดเสียงอันโน้มน้าวอารมณ์ได้ ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีเสียงเป็นดนตรีมีจังหวะสัมผัสอยู่แล้วยังเขียนได้ง่ายถ้ารู้จักเลือก เช่น "มีไม้ต้นคำออกดอกดอกทุกกิ่งคาคไว้ ส่งกลิ่นหอมพุงกระจายไปทั่ว

บริเวณ" (เรื่อง วาสิฏฐี ของเสฐียรโกเศศ และ นาคะประทีป :71)

5. การใช้ประโยคที่ตั้งเป็นปัญหา (Interrogation) การตั้งปัญหาทำให้เกิดความคิด เพราะฉะนั้นการใช้ประโยคที่เป็นปัญหาจึงเป็นการกระตุ้นเตือนให้ผู้อื่นได้เกิดความคิด เช่น " การที่เราหลับคาย่อมเชื่อข้อความที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ โดยมิได้พิจารณาความมุ่งหมาย และความปรารถนาแห่งผู้แต่งเสียก่อนนั้น จะไม่เป็นการகுறிหมิ่นสติปัญญาของเราเองอยู่หรือ" (โคลนคิดล่อ :40)

6. การสมมุติให้สิ่งที่ไม่มีความหมายหรือการกิริยาเช่นสิ่งที่มีตัวตน เช่น "เขาวางกันว่าหิว แล้วกินหวานๆยิ่งหิวมาก เขากินขนมเสียก่อนจึงกินข้าวก็มี ในกำลังนึกอยู่นั้นเอง ข้าวกับแกลงเผือกก็ไหลขึ้นมาในในยศชาติหลัๆ ประเดี๋ยวไขเจียวจิ้มน้ำพริก ประเดี๋ยวทอดมันกุ้ง ปลาแห้งผัดอะไรหากันมาล่อหลอกเสียใหญ่ หลับตาไม่ได้คงลืม ลืมก็แลเห็น แกลงเทโพหลอกได้ทั้งกำลังตื่นๆเช่นนั้น จนชั้นย่ำแดงกว่าก็พลอยกำเริบ คีแต่ปลาร้า ขนมจิ้นน้ำยาหรือน้ำพริก ส่งสาร ไม่ยักมาหลอก มีแค่เจ้ากะปิตัวมาเมียงอยู่ใกล้ๆ เห็นจะไม่ได้การสู่มินไม่ไหว"(บทพระราชนิพนธ์ ไกลบ้าน :103)

7. การใช้ข้อความเกินความเป็นจริง (Hyperbole) การใช้ข้อความเกินความเป็นจริงบางทีก็เป็นที่สບอารมณ์และทำให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้ง เช่น "เขาร้องไห้จนน้ำตาแทบจะเป็นสายเลือด"

8. การใช้คำที่ไต่จากเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia) ภาษาไทยมีคำที่เลียนเสียงธรรมชาติที่เป็นสื่อให้เกิดภาพ เกิดความรู้สึก เช่น "หอมพัดกิ่งมะพร้าวระหลังคาคังแกรกกรากพั้งแล้วนำกล้ว"

9. การโยงความคิดจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง (Metonymy) เช่น "ชีวิตคือการต่อสู้ นับตั้งแต่ในเปลจนเข้าโลง" "เงินนี้ได้มาจากหยาดเหงื่อของแม่"

10. การเล่นคำ (Puns on Words) คือ การใช้คำเดียวกันในความหมายต่างกัน เช่น "ชีวิตของเขาไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือน"

11. การใช้คำให้เขาลง (Exphemism) เช่น "เด็กคนนี้เป็นปัญญาอ่อนจริงๆ" (ปัญญาอ่อน แทนคำว่า โง่)

12. การเขียนเรื่องสมมุติเปรียบเทียบ (Allegory) เป็นการสมมุติเรื่องขึ้นโดยอาศัยความคล้ายคลึง เช่น นิทาน นิยายต่างๆ ฯลฯ

ปรัชญา ช่างชีวิตอื่น (2525: 215-231) แบ่งภาพพจน์ที่มีใช้อยู่ในภาษาไทยออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ ความเปรียบเทียบ การเล่นคำ และการเล่นเสียง ซึ่งแต่ละประเภทก็แบ่งย่อยออกไปอีก ดังนี้

ความเปรียบเทียบ ได้แก่ภาพพจน์ต่อไปนี้

1. อุปมา (Simile) คือ ความเปรียบเทียบที่เกิดจากการบอกความเหมือนกันของสิ่งสองสิ่งด้วยคำที่แสดงการเปรียบเทียบ เช่น ราวกับ ประหนึ่ง จด เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่ต้องการอธิบายดียิ่งขึ้น เช่น "ใบหน้าของเธอดุจดั่งดอกไม้เหมือนกุหลาบแรกแย้ม"

2. อุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบลักษณะที่เหมือนกันของสองสิ่งโดยพูดเหมือนกับว่าสองสิ่งนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน การเปรียบเทียบแบบนี้ไม่ใช้คำแสดงการเปรียบเทียบ อาจกล่าวได้ว่า อุปลักษณ์คืออุปมาที่กลั่นกรองแล้ว เช่น "การแต่งงานทำให้เขาเห็นอะไรเกี่ยวกับเธอเพิ่มขึ้น ครั้งหนึ่งเธอเคยเป็นแม่คอกกุหลาบที่น่ารัก มาบัดนี้เธอกลับเป็นหนามคมที่ฝังอยู่ในเนื้อของเขา"

3. บุคลาธิษฐาน (Personification) คือ การเปรียบเทียบซึ่งเกิดจากการนำความคิด ลักษณะ และความรู้สึกของบุคคลไปใส่ให้แก่สิ่งที่ไม่มีชีวิตหรือนามธรรม ซึ่งไม่มีคุณสมบัติเช่นนั้น เพื่อให้ปรากฏการณ์เหล่านั้นเป็นสิ่งมีชีวิตขึ้น เช่น "เปลวไฟกลืนกินบ้านทั้งหลังเข้าไปอย่างหิวโหย"

4. สาธก (Allegory) เป็นความเปรียบเทียบอย่างยาว ใช้วิธียกเรื่องมาเล่าเพื่อให้ความหมายที่แฝงอยู่ในเรื่องนั้นเป็นเครื่องอธิบายความคิดบางอย่าง ผู้ฟังจะเข้าใจความคิดได้เองด้วยการเปรียบเทียบ ไม่ต้องวิเคราะห์ความคิดที่ต้องการอธิบายนั้นโดยตรง

5. การเปรียบเทียบวิเคราะห์ (Analogy) ภาพพจน์ชนิดนี้คืออุปมาที่ขยายความให้ยาวขึ้น โดยการวิเคราะห์คุณสมบัติหรือลักษณะที่เหมือนกันของสิ่งทีนำมาเปรียบเทียบกันหลายแง่ แทนที่จะเปรียบเทียบแง่เดียวอย่างอุปมา อาจกล่าวได้ว่า การอธิบายเปรียบเทียบก็คืออุปมาเชิงซ้อน เช่น

"คนครีกับภาษานั้นมักจะได้รับการนำมาเปรียบเทียบกัน การเปรียบเทียบดังกล่าวนี้ว่าใช้ได้ นอกจากคนครีจะเข้ากับภาษาแท้ๆ ได้ง่ายแล้ว ยังมีภาษาของคนซึ่งเรียกได้ว่าเป็นสากล ถ้านำมาเปรียบกับภาษาก็จะช่วยให้เข้าใจเรื่องจิ้งหหวะ ความกลมกลืน ระดับเสียง คนครีมีลักษณะของคนซึ่งมีเจ็ดตัวซึ่งเทียบได้กับพยัญชนะของภาษา พยัญชนะแต่ละตัวก็คือตัวโน้ต พยัญชนะบางตัวเป็นคำได้ โน้ตบางตัวก็อยู่ตามลำพังได้เหมือนกัน โดยปกติโน้ตของคนครีต้อง

มีความกลมกลืนด้วย และดนตรีสมัยใหม่โน้ตจะรวมกันเป็นคอร์ค จึงกล่าวได้ว่าคอร์คในดนตรี เทียบได้กับคำในภาษา คำหลายๆคำรวมกันเป็นวลี วลีหลายวลีรวมกันเป็นประโยค ดนตรีก็เหมือนกัน ดนตรีที่มีจังหวะเทียบได้กับร้อยกรอง ส่วนเพลงที่ไม่มีจังหวะแบบเก่าอาจเทียบได้กับร้อยแก้ว"

6. การเปรียบเทียบ (Contrast) เป็นการอธิบายเปรียบเทียบชนิดที่ตรงกันข้ามกับการอธิบายเปรียบเทียบ (ข้อ 5) คืออธิบายสิ่งหนึ่งโดยเทียบกับสิ่งที่มีลักษณะตรงกันข้าม เช่น "ความตายเป็นเรื่องเศร้าเสมอ แต่การตายที่โหดก็ไม่เศร้าเหมือนเมื่ออยู่ในทะเล คนที่ตายบนบกนั้นศพก็ยังอยู่กับเพื่อนและพรรคพวกก็ยังแห่ศพได้ แต่เมื่อคนหนึ่งลงเรือออกทะเลแล้วหายไป เหตุการณ์นั้นเกิดอย่างกระทันหันยากที่จะรู้ตัว ทำให้บรรยากาศลึกลับน่ากลัว คนที่ตายบนบกนั้นหาสามารถตามศพเขาไปได้จนถึงเชิงตะกอน ท่านมักจะเตรียมรับเหตุการณ์อยู่แล้ว มักจะมีอะไรบางอย่างที่ช่วยให้ท่านรู้ตัวเมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้น และจำได้เมื่อเหตุการณ์ผ่านไป เพื่อนคนหนึ่งถูกยิงตายอยู่ข้างตัวท่านในสนามรบ ร่างกายที่มีบาดแผลก็ยังอยู่จริง เหตุการณ์นั้นก็จริง แต่ในทะเลนั้นคนที่อยู่ใกล้ท่าน ข้างๆท่าน ยังได้ยินเสียงเขาอยู่เมื่อก็เดี๋ยวนี้เขาหายไปแล้ว มีแต่ความว่างเปล่าเท่านั้น ไม่มีอะไรอื่นที่แสดงว่าเขาจากไป. . ."

การเล่นคำ ได้แก่ภาพพจน์ต่อไปนี้

1. อติพจน์ (Hyperbole) เป็นการใช้คำพูดเกินจริง คือเกินกว่าความหมายที่ผู้พูดต้องการ จะเป็นมากเกินไป ใหญ่เกินไป เล็กเกินไป ดีเกินไป เลวเกินไปก็ได้ การพูดเกินจริงนี้ต้องเกินจนกระทั่งเป็นจริงตามคำพูดไม่ได้ เช่น

"จะเอาโลกมาแทนปากกา แล้วเอานกเขาแทนกระดาษ

เอาน้ำหมึกมหาสมุทรแทนหมึกวาด ประกาศพระคุณไม่พอ"

2. อุคมนตรี (Climax) เป็นวิธีจัดลำดับความคิดหรือถ้อยคำโดยนำผู้อ่านจากสิ่งที่สำคัญน้อยไปหาสิ่งที่สำคัญมากขึ้นตามลำดับจนถึงสิ่งสำคัญที่สุดอันเป็นจุดยอด เช่น

เสียสิ้นสงวนศักดิ์ไว้

วงศ์หงส์

เสียศักดิ์สู่ประสงค

สิ่งรู้

เสียรู้เร่งดำรง

ความสัจย์ ใวันา

เสียสัจย์อย่าเสียสู้

ชีพม้วยมรณา (ประชุมโคลงโลกนิติ:52)

3. การหักมุม (Anticlimax) เป็นวิธีนำผู้อ่านหรือผู้ฟังให้คิดตามความคิดหรือสิ่งที่สำคัญน้อยไปหาความคิดหรือสิ่งที่สำคัญมากขึ้นโดยลำดับ เช่นเดียวกับอุคมนตรี จนผู้อ่านหวัง

ว่าจะไปถึงความคิดหรือสิ่งอันเป็นสุขออก แต่แล้วยังไม่ทันที่จะถึงจุดนั้นผู้พูดหรือผู้เขียนก็หักมุม กลับลงไปที่คำ สามัญ ไร้สาระ หรือน่าขันอย่างที่สุด ทำให้ผู้อ่านรู้สึกไต่หนที่ว่าเป็นการพูดถากถาง เหาะเย้ย ทำให้ขบขัน หรือเห็นว่าไร้สาระ เช่น "เขาอุทิศชีวิตให้แก่สิทธิ เสรีภาพ ประชาธิปไตย และลูกปืนราคา 3 บาท"

4. ปฏินัย (Antithesis) เป็นวิธีนำสิ่งที่ขัดแย้งมาพูดคู่กัน เพื่อย้ำความขัดแย้งกัน ของความคิด วัตถุ หรือบุคคล โดยการเรียบเรียงคำหรือข้อความให้อยู่ในแบบเดียวกัน เช่น "รวมกันเราอยู่ แยกกันเราตาย" "เป็นนายในนรก ก็ถือว่าเป็นทาสในสวรรค์"

5. ปฏิพจน์ (Antimetabole หรือ Chiasmus) เป็นวิธีพูดถึงความคิดหรือสิ่งหนึ่ง สิ่งใด โดยสลับตำแหน่งของคำแล้วทำให้ความหมายกลับเป็นตรงกันข้าม เช่น "อย่าเรียกร้อง ให้ชาติช่วย จงเรียกร้องจะช่วยชาติ" "ผู้รู้ไม่พูด ผู้พูดไม่รู้"

6. ปฏิพท (Oxymoron) เป็นวิธีใช้ข้อความที่ดูผิวเผินมีความหมายขัดแย้งกันแต่ใน บริบทซึ่งคำที่ขัดแย้งกันนั้นปรากฏอยู่ กลับไม่ขัดแย้งกันและได้ความหมายดี เช่น "เรื่องนี้เป็น เรื่องที่สำคัญที่สุดของเรื่องที่ไม่สำคัญ" "เขาฟังคำสารภาพของเธอพร้อมทั้งยิ้มอย่างขมขื่น"

7. ปฏิอรรถ (Paradox) เป็นวิธีใช้ข้อความที่แย้งตัวเอง แต่ในบริบทที่ใช้ข้อความ นั้นสิ่งที่ขัดแย้งถึงกล่าวเป็นจริงหรือเป็นไปได้ เช่น "โลกนี้ขมมีขนาดเท่าเค็มแต่เล็กลง มา"

8. การเหาะเย้ย (Irony) เป็นการใช้คำซึ่งมีความหมายตามตัวอย่างหนึ่ง ผู้พูด หรือผู้เขียนมีเจตนาให้แปลความหมายเป็นตรงกันข้าม ความหมายตามเจตนานี้เป็นเรื่อง เหาะเย้ย ถากถาง แกล้งกัน คำว่า เหยียดหยาม หรือดูหมิ่น เช่น "ถ้าท่านเป็นคนฉลาดก็ แสดงว่าคนทั้งโลกฉลาดหมด"

9. ปุจฉา (Interrogation) เป็นการใช้ข้อความซึ่งเป็นคำถาม แต่คำถามนั้น บอกคำตอบอยู่ในตัว ไม่ต้องการคำตอบคือคำถามนั้นทำหน้าที่บอกแล้ว เช่น

เสียงลือเสียงเล่าอ้าง	อันใด ที่เอย
เสียงย่อมขอชศไคร	ทั่วหล้า
สองเชื้อที่หลับไหล	ลึมคั่น ฤาษี
สองที่คิดเองอา	อย่าใ้ถามเฝือ (ลิลิตพระลอ: 8)

10. **ปรนามนัย (Metonymy)** เป็นการใช้คำแทนคำอื่นซึ่งมีความหมายสัมพันธ์กันกับคำนั้น เช่น พுகถึงภาชนะแทนสิ่งที่บรรจุอยู่ในภาชนะ พுகถึงเหตุแทนผล พுகถึงผลแทนเหตุ พுகถึงนามธรรมแทนรูปธรรม เช่น

"แก้วใบเล็กนั้นปลิกชีวิตเขาในไม้ก่้วินาที" (ยาพิษ)

"เลือดของวีรชนจะจารึกอยู่ในประวัติศาสตร์" (การต่อสู้เป็นเหตุ)

"แสงสว่างใดส่องมาถึงที่นี่แล้ว" (ผลบางอย่างเกิดขึ้น)

11. **ปรภาคนามนัย (Synecdoche)** มีลักษณะคล้ายปรนามนัยหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นปรนามนัยชนิดหนึ่งซึ่งใช้วิธีพุกถึงส่วนรวมแต่หมายถึงบางส่วน พุกถึงบางส่วนแต่หมายถึงทั้งหมด พุกถึงสิ่งเฉพาะแทนสิ่งทั่วไป พุกถึงสิ่งทั่วไปแทนสิ่งเฉพาะ หรือพุกถึงวัตถุแทนสิ่งที่ทำด้วยวัตถุนั้น เช่น

"มันสมองเหล่านี้มีค่าแก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง" (หมายถึงคน)

"สถาปรมมือแทบทุกประโยชน์ที่เขาพุก" (หมายถึงสมาชิกสภา)

การเล่นเสียง ไก่แก่ภาพพจน์ต่อไปนี้

1. **สัมผัสพยัญชนะ (Consonance)** เป็นการซ้ำเสียงพยัญชนะของคำที่อยู่ใกล้กัน เช่น "เรื้อยเรื้อยมาเรียงเรียง นกบินเจียงไปทั้งหมด"

2. **สัมผัสสระ (Assonance)** เป็นการซ้ำเสียงสระของคำที่อยู่ใกล้กัน เช่น "ปากเป็นเอกเลขเป็นโทโบราณว่า"

3. **สัมผัสวรรณยุกต์** เป็นการซ้ำเสียงวรรณยุกต์ของคำที่อยู่ใกล้กัน ฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์ที่สำคัญชนิดหนึ่งของไทย คือ โคลง กำหนดบังคับสัมผัสวรรณยุกต์ไว้เป็นแบบแผนตายตัว เช่น โคลงสี่สุภาพต้องมีเสียงวรรณยุกต์เอก 7 แห่ง เสียงวรรณยุกต์โท 4 แห่ง

4. **การเล่นเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia)** การเล่นเสียงธรรมชาติเป็นวิธีสร้างคำอย่างหนึ่ง คำชนิดนี้บอกความหมายซึ่งเป็นธรรมชาติชนิดนั้นๆ อย่างชัดเจน เพราะคนเราได้ยินเสียงเหล่านั้นคุ้นหูอยู่แล้ว การใช้คำเหล่านี้ในการเขียนหรือพูดนอกจากทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังนึกถึงเสียงในธรรมชาติแล้ว ยังนึกถึงภาพซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เสียงนั้นปรากฏอยู่ได้อีกด้วย เช่น

"น้ำพุซู่ซู่ ไหลมาฉ่ำฉ่ำ เห็นตระการ มันไหลจ๊อกโครม จ๊อกโครม
มันกัง จ๊อก จ๊อก จ๊อก โครม โครม"

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525: 51-56) กล่าวถึงกลวิธีการใช้ภาษาให้เกิดภาพพจน์ว่ามีหลายวิธี เช่น

1. ใช้วิธีอุปมาอุปไมย (Simile) คือ การยกเอาสิ่งที่จะกล่าวโดยตรงมาตั้ง(อุปไมย) แล้วนำเอาสิ่งหนึ่งมาเปรียบเทียบ(อุปมา) โดยใช้คำที่บ่งบอกว่าเปรียบเทียบอย่างชัดเจน คำที่บ่งการเปรียบเทียบ ได้แก่ เล่ห์ ดุจ กล เจก เช่น ครุฑนา เหมือน คือ ราว ประคองเพียง เสมอ ฯลฯ เช่น

พระองค์โสภาสเพียง	ศศิธร
เสด็จอุจ เคือนขจร	แจ่มฟ้า
ดวงดาวตาขอมพร	เรียงเรียง
อุจผลเจ้าหล้า	รอบล้อมเสด็จโดย (ลิลิตพระลอ : 64)

2. ใช้วิธีอุปลักษณ์ (Metaphor) คือการใช้สรรดมาเปรียบเทียบ เป็นการเปรียบเทียบโดยนัย ไม่มีคำที่บ่งการเปรียบเทียบให้เห็น เช่น

เต่าเคี้ยคอกอฆ่าต่อให้ตื่นสูง	มิใช่ขุนงอช้ามาย่อมให้เห็นชำ
หิ้งห้อยฤาจะแข่งแสงพระจันทร์	อช้านั้นน้ำให้หลงตะลึงเงา
	(เสภาขุนช้างขุนแผน : 375)

เต่าเคี้ย หิ้งห้อย ในที่นี้หมายถึง นางแก้วกิริยา ซึ่งมีฐานะคำค้อย ต่างกับฐานะของ ยุง และ แสงพระจันทร์

3. ใช้วิธีสาธก หรือ เเท้ความ (Allusion) คือการเปรียบเทียบโดยการนำเอาชื่อคน ชื่อตัวละคร ชื่อสถานที่ หรือเหตุการณ์ซึ่งรู้จักกันดีแล้วมาอ้าง ทำให้เข้าใจไ้รวดเร็วและลึกซึ้ง เช่น

กวีสรรวศรีปราชัญทอง	เทรงกาล
จากศรีจุฬาลักษณ์ลาญ	สวาทแล้ว
หว่าทศมาสสาร	สามเทวษ ฤวิลธ
ยกทีคกลางเกศแก้ว	กึ่งร้อนทรงเริ่ม (นิราศนรินทร์ : 32)

4. ใช้สัญลักษณ์ (Symbol) การใช้สัญลักษณ์และการใช้อุปลักษณ์คล้ายกันมาก ต่างกันตรงที่การใช้อุปลักษณ์มีตัวอุปไมยที่ตั้งไว้สำหรับเปรียบเทียบเป็นตัวที่บ่งจำเพาะ ส่วนการใช้สัญลักษณ์นี้จะกล่าวอย่างกว้างๆทั่วไป เช่น

"ทรงจับขี้ไพบรูกชาติทั้งหลายไต่ และไพบไผ่นั้นก็กลับกลายเป็นทองไปทั้งสิ้น"

(พระปฐมสมโพธิกถา: 10)

ไพบรูกชาติ เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งไม่มีค่า

ทอง เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งมีค่า

นอกจากนี้บทอรรถรย์ในวรรณคดีไทยก็จัดว่าเป็นกลวิธีการใช้สัญลักษณ์อย่างหนึ่ง เช่น

โคกขามคอนโคกคล้าย

สัญฐาน

ขามรุ่งริมธารสนาน

สนุกนี้

พูนเพียงโคกฟ้าลาน

แลโลก ล้วนแม่

ถนัดหนึ่งโคกขามซี่

เล่าให้เรียมเห็น (นิราศนรินทร์: 9)

5. ใช้โอติจน์ หรือ การกล่าวเกินจริง (Hyperbole) เป็นการใช้อุบายเปรียบเทียบกับเกินจริงเพื่อให้เห็นอารมณ์หรือความรู้สึกที่รุนแรง เช่น

เรียมรำนน้ำเนตรถ้วม

ถึงทรม

พามุ่ต้วจ้อมจม

ซี่พม้วย

พระสุเมรุเปื่อยเป็นคม

หมท้าว ลงนา

หากอักษิษฐ์พรหมฉวย

ฟ้าไว้จิงคง (ศรีปราชญ์: 12)

6. ใช้บุคลาธิษฐาน (Personification) การใช้บุคลาธิษฐานเพื่อให้เกิดภาพพจน์ หมายถึงการสมมุติให้สิ่งทีกล่าวถึงมีอากัปกริยาเหมือนมนุษย์ ซึ่งแยกออกเป็น

ก. บุคลาธิษฐานแบบที่กวีเอาอารมณ์ของตนเองไปใส่ให้กับสิ่งที่ปราศจากวิญญาณ เรียกว่า นิเพทนา (Empathy) เช่น

ขอฝากฝูงเทพไท

ภูมินทร์

อากาศทุกภาษาสินธุ์

ป่ากว้าง (ลิลิตพระลอ: 54)

ข. บุคลาธิษฐานแบบที่กวีสร้างโดยสวมวิญญาณให้กับสิ่งอื่น ให้มีกริยาอาการเองเหมือนอย่างมนุษย์ เรียกว่า วิปินนเพทนา (Pathetic Fallacy) เช่น

เนื้อเบื่อนานแก่กล้า

หลายพรม

ลำแหล่งลิมเกลียงวัน

แวงเว้น

ไพรพฤษ์เงือบเขียบคล้อย

โศกแม่

แสนสัศวชัยเขาเรน

ช่ายร้อนเรียมกรม

(นิราศนรินทร์ : 20)

ค. การใช้บุคลาธิษฐานโดยเอาสิ่งที่เป็นนามธรรม (ธรรมาธิษฐาน) สมมุติขึ้น เป็นสิ่งที่มีรูปร่างตัวตน แล้วสร้างเนื้อเรื่องประกอบ (Allegory) เช่น การสมมุติให้ เบญจกามคุณเป็นพระรามาราช หรือเป็นพระยาวสวัตติมารมาหงษ์พระมหาสัตว์ เป็นต้น

7. ใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งกัน หรือมีความหมายตรงกันข้ามมาเคียงคู่กัน เช่น

มากานก้านบร้อง	เรียกพิก พลเลข
ตาหลังตาเหลาปัก	ปิดไว้
ตาเรียบหลังชลตัก	ดวงย่าน
<u>ไฟก้านกับแคใหม่</u>	มอถมายดามี (นิราศนรินทร์:7)

8. ใช้คำถามยั่วให้ยั้งคิด (Rhetoric Question) คือใช้วิธีการถามโดยไม่ต้องการ คำตอบ เป็นการถามเพื่อให้คิดเอาเอง

9. ใช้วิธีการกล่าวประชด (Irony) เป็นการกล่าวเชิงเปรียบเปรยประชดประชัน

10. ใช้ถ้อยคำที่มีรสความ (Understatement) คือใช้ถ้อยคำที่เป็นภาษากวีโดยตรง ซึ่งไม่ใช่ในภาษาสามัญ ถ้อยคำเหล่านั้นเมื่อใช้แล้วก่อให้เกิดความกว้างขวางและกินใจ

เช่น "ระลึกคมแหลมศร เนตรน้อง" (นิราศนรินทร์ :14)
 "บรรลุอวาตแจ่ง เจ็บกาม" (นิราศนรินทร์ :5)
 "ก็คมีกิ่งฟ้า ฝากน้องนางเขียว" (นิราศนรินทร์ :3)

ประสิทธิ์ กาษย์กลอน (2523: 93-96) กล่าวถึงอุปมาโวหาร(โวหารที่กล่าวเปรียบ เทียบ)ว่ามีหลายแบบ มีไต่ทั้งข้อที่เหมือนกันและข้อที่ต่างกัน จึงจะนำมากล่าวเป็นข้อๆ ดังนี้

1. การเปรียบเทียบความเหมือนกันของสองสิ่ง เรียกว่า อุปมา การเปรียบเทียบ แบบนี้มักมีคำว่า เหมือน กล เทียง กุจ ดัง คล้าย แม่ เช่น เจก ย่อม เปรียบ อย่าง เป็น คัวกลางใช้ในการเปรียบเทียบ เช่น "ที่หมายน้องคุดปองปาริกชาติ"

การเปรียบเทียบแบบนี้เป็นการเปรียบเทียบตรงๆ ตัวคึงกับตัวที่นำไปเทียบมีลักษณะ คล้อยตามกัน ดอกปาริกชาติ เป็นดอกไม้สูงและอยู่ถึงสวนสวรรค์ เขาเปรียบคนรักอยู่ใน ฐานะสูงเหมือนดอกปาริกชาติฉนั้น

2. การเปรียบเทียบโดยโยงความคิอย่างหนึ่งไปสู่ความคิหนึ่ง เรียกว่า นามนัยยะ แสดงความเปรียบเทียบที่แรงกว่าวิธีแรก มักมีคำว่า เป็น หรือ คือ อยู่ในประโยค การ เปรียบเทียบวิธีนี้ไม่เปรียบเทียบตรงๆอย่างวิธีแรก แต่ใช้คำที่มีความหมายเป็นนัยไว้ ทำให้

เกิดความคิดลึกซึ้งกว่าธรรมดา เรียกว่าเป็นการเปรียบเทียบโดยนัย นั่นเอง เช่น "ผ้าขาวในเมืองอังวะไม่มีอีกแล้วหรือ" (ผ้าขาวในเมืองอังวะนั้นมีใ้หมายถึงผ้าขาวธรรมดา แต่มีความหมายลึกซึ้งลงไปอีก คือหมายถึงเสวตฉัตร)

ความรู้เป็นเพื่อนไ้	ในยาม เปลี่ยววานา
เป็นเหมือนอาการครว	หุดไ้
เป็นแรงเมื่อคิดความ	ควรคัก สิ้นแฮ
เป็นทรัพย์สินทุกเหล่าไ้	พรั่งจ่าย(โคลงโลกนิติ:24)

3. การเปรียบเทียบโดยการจาะไนของหลายอย่างที่มีลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายกันอย่างที่คงการ คือยกอุทาหรณ์เรื่องอื่นๆมากล่าวนำเสียก่อนแล้วจึงค่อยสรุปทีหลัง การเปรียบเทียบแบบนี้เรียกว่า ตุลยคีตา ตัวอย่างเช่น

สกุณียังรู้มีรังนอน	ทิดากรยอมอาศัยหนาววัน
ศีขรียังรู้มีคูหา	ภินรายังรู้ชมสระสวรรค์
โบทชรณียังมีสัศบรรพ	ยอมกระสันสมงามตามประยูร
แน่นารมีคูภิมย์รัก	จะสมคักก็สมสุขมีรัฐู
อันสทรอยู่เดียวเปลี่ยววาจร หรือจะทูนยศเพียงภิญโญเอช (ประชุมเพลงยาว:288)	

4. การเปรียบเทียบความซัดแย้ง หรือเปรียบเทียบตรงกันข้าม ทำนอง "ดินกับฟ้า" "กากับหงส์" "พระจันทร์กับกระต่าย" "แสงไฟกับหิ่งห้อย" "แก้วกับลูกบ๊อง" ฯลฯ การเปรียบเทียบแบบนี้เรียกว่า วิโรธ ตัวอย่างเช่น

"เมื่อต่อนหน้าว่าดีไม่มีซัง   ไปลับหลังแล้วก็ว่าสารพัน"
"รักยาวให้มัน รักสั้นให้ต่อ"

นอกจากนี้การเปรียบเทียบเชิงซัดแย้งยังนิยมเปรียบเทียบเอาธรรมชาติของสิ่งต่างๆ มาเป็นสัญลักษณ์แห่งความซัดแย้งอีกด้วย เช่น ถ้าพูดถึงมะเคื่อ เป็นสัญลักษณ์ของคนที่มีรูปภายนอกงดงามแต่จิตใจต่ำช้า ถ้าพูดถึงชุนุน ก็มีลักษณะตรงกันข้ามกับมะเคื่อ เป็นลักษณะของคนที่มีรูปไม่งาม แต่มีน้ำใจเป็นเลิศ เป็นต้น

5. การเปรียบเทียบแบบนำเอาสิ่งเป็นนามธรรมมากล่าวเป็นรูปธรรม เช่น ในปฐมสมโพธิกถา ตอนพระพุทธองค์พจญมาร ไ้เปรียบเทียบลักษณะของกิเลสให้มีความว่า "มารโยธาทั้งหลายก็สำแดงฤทธิ์ณมิตเทศมีทรณต่างๆ บางจำพวกก็หน้าแดงกายเขียว บางจำพวกก็หน้าเขียวกายแดง บางเหล่าจำแดงกายขาวหน้าเหลือง บางเหล่าก็กายเหลืองหน้าขาว"

(พระปฐมสมโพธิกถา: 140)

ลีธา พินิจภาวกล และ ทิพย์สุนเตร อนันบุตร (2525: 81-84) กล่าวว่า กวีนิพนธ์ที่มีสุนทรียภาพหรือแง่ความนั้นย่อมประกอบด้วยคุณสมบัติหลายประการ อันได้แก่

1. จังหวะลีลา อันได้แก่เสียงสูงต่ำ เสียงสั้นยาว เสียงหนักเบา และสัมผัส
2. การเลือกสรรคำ ซึ่งแบ่งได้หลายลักษณะ ดังนี้

2.1 เสียง เสียงพยัญชนะและสระของถ้อยคำที่กวีเลือกสรรมาใช้ย่อมเป็นผลต่อความรู้สึกและภาพในจิต (Image) ของผู้อ่าน การเล่นคำและการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติก็เป็นส่วนหนึ่งที่นอกจากจะเพิ่มความไพเราะแล้วยังสื่อความคิดและจินตนาการของกวีได้ชัดเจนและลึกซึ้งอีกด้วย เช่น กลอนจากเรื่อง บนพรหมไผ่ ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ที่ว่า

ไผ่ช่ออ้อเอียงคืบคอดอก   ลมลอคโล่เลี้ยวเรียวไผ่

ออกแอกแอกคอดอกไผ่   แพใบไล่น้ำลำคลอง (คำพยาน: 156)

2.2 การกล่าวน้อยคำ (Understatement) ได้แก่ การเลือกถ้อยคำน้อยแต่กินความหมายมาก เช่น ตัวอย่างจากกลอนเรื่อง เปลา-ฉันไม้ไค้ยู่คนเคี้ยว ของ จินตนา ปิ่นเฉลียว ที่ว่า "ซึ่งจะต้องบากหน้าฝ่าให้ถึง ผ่านทางซึ่งทรมารันอยู่เป็นแถว"

(ดอกหญ้าสี่ชมพู: 15)

กลอนบาทเดียวนี้สามารถสื่อความหมายถึงความยากลำบากและอุปสรรค รวมทั้งความตั้งใจมั่นในการที่จะดำเนินงานให้บรรลุจุดประสงค์ได้อย่างชัดเจน ทุกคำที่กวีใช้คำมีความหมายชัดเจนลึกซึ้งทั้งสิ้น

2.3 การกล่าวเกินความจริง (Hyperbole) ได้แก่ การพรรณนาอย่างเกินความจริง แต่เป็นการเน้นอารมณ์ให้เกิดความสะเทือนใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องสัมผัสด้วยจินตนาการมิใช่มุ่งข้อเท็จจริง

2.4 การกล่าวเป็นทำนองขัดกันอย่างคู่กันไป (Paradox) ได้แก่ การกล่าวถึงสิ่งสองสิ่งที่มีความขัดแย้งกันอย่างคู่กันไป เช่น

"จำเพื่อลืม ลืมเพื่อเมา เหล้าเพื่อโลก สุขเพื่อโศก หนาวเพื่อร้อน นอนเพื่อฝัน
ชีวิตนี้มีค่านักควรรักกัน ความฝันกับความจริง เป็นสิ่งเดียว"

บทหรือกรองส่วนที่ยกมาแสดงการกล่าวเป็นทำนองขัดกันอย่างคู่กันไป คือ จำกับลืม สุขกับโศก หนาวกับร้อน ความฝันกับความจริง แต่ละคู่เป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกัน แต่กวีก็นำสิ่งที่ตรงกันข้ามเหล่านี้มารวมกันแสดงให้เห็นความเป็นอนิจจังของชีวิตมนุษย์ได้เป็นอย่างดี

2.5 จินตนาการ (Imagination) ได้แก่ ความคิดคำนึงถึงประสบการณ์เมื่อได้อ่านร้อยกรองที่กล่าวถึงเรื่องทำนองเดียวกัน จินตนาการของกวีที่ถ่ายทอดกับจินตนาการที่ผู้อ่านได้รับอาจมีรายละเอียดแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน แต่ย่อมอยู่ในขอบข่ายใกล้เคียงกัน

2.6 ภาพในจิต (Image) ได้แก่ ภาพที่เกิดขึ้นจากการใช้ถ้อยคำสร้างให้เห็นลักษณะสิ่งบรรยาย หรือเกิดความคิด ความรู้สึก จากถ้อยคำที่กวีพรรณนาไว้

2.7 การทำให้เป็นบุคคล (Personification) ได้แก่ การบรรยายให้สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์มีกิริยาอาการประหนึ่งเป็นมนุษย์ อันจะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์หรือสื่อความคิด ความรู้สึกได้กระจำจรัสขึ้น เช่น ในเรื่อง โศกนาฏกรรม ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ที่ว่า

ความเห็นบนทวารบเร้าถาม	ถึงความอบอุ่นในโลกนี้
ขอชื่อเจ้าเท่าหงส์ลู	จะมีราคาสักเพียงใด
ความโหดร้ายทารุณ	เคื่องซุนทำอำนาจบาตรใหญ่
เกรี้ยวกราดควาคอบอุบไป	ไวไวให้หันจักรทาศ (หน้า 26)

2.8 อุปมาอุปไมย ได้แก่ การกล่าวเปรียบเทียบด้วยถ้อยคำสำนวนที่มีความหมายลึกซึ้ง นอกเหนือไปจากการสื่อความเข้าใจ การเขียนโดยวิธีอุปมาอุปไมยอาจให้ความรู้สึกได้อีก เพราะมีความเข้าใจสิ่งที่กวีเขียนได้ลึกซึ้ง การอุปมาอุปไมยทำได้หลายวิธี อาทิเช่น การเปรียบเทียบเหมือน (Simile) การเปรียบเทียบเป็น (Metaphor) เช่น

อยุธยาอิงฟ้ามหาสถาน	ปัจจุบัน <u>ปาน</u> กะกาชี่
ของ เคนส์คว่ำปฐพี	ที่ครองเมืองเพื่องเคซา
โอศรีหรือไฮธยา	<u>เป็น</u> ป่าช้าท่าผังหัน
อมตะศิลป์มหัศจรรย์	มีงขวัญฟ้ามัจฉิน

(อยุธยาวิปโยค ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ หน้า 31)

ปานกะ เป็นการเปรียบเทียบเหมือน ว่าซากปรักหักพังของกรุงศรีอยุธยานั้น เหมือนกับกากชี่ของผู้ที่ไม่รู้ค่าแต่ใดครองเมือง

ส่วนการเปรียบเทียบเป็น คือ การที่กวีใช้คำว่า เป็น โดยเห็นได้ชัดเจนว่ากรุงศรีอยุธยานั้นเป็นป่าช้าที่ได้ฝังศิลปะที่มีค่ายิ่งไว้

2.9 สัญลักษณ์ (Symbol) หมายถึง สิ่งแทนที่ที่ยอมรับกันว่าเหมือนกันในแง่ใดแง่หนึ่ง เช่น ในเรื่องอนิจจา ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ที่ว่า

อนิจจาน่าเสียดาย

ฉันทำชีวิตหายเสียดครั้งหนึ่ง

ส่วนที่สูญนั้นลึกซึ้ง

มีน้ำผึ้งบุปผาคามาลัย (หน้า 29)

ย่อมเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า น้ำผึ้ง เป็นเครื่องหมายของความหวาน และ บุปผาคามาลัย ย่อมเป็นสัญลักษณ์ของความหอม เมื่อชีวิตที่กวีว่าหายไปนั้นหวังความหวานและหอมจะเป็นสิ่งใดถ้าไม่ใช่รักที่สมหวัง

2.10 กวีโหวหาร ได้แก่ กรองคำให้สื่อความหมายได้ชัดเจนด้วยความไพเราะลึกซึ้ง สะเทือนอารมณ์ สะคลุใจผู้อ่าน นอกเหนือไปจากกลวิธีในการเขียนร้อยกรองแบบต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ในเรื่อง เปลา-ฉันทำไม่ได้อยู่คนเดียว ของ จินตนา ปิ่นเฉลียว ที่ว่า ก่อนดาวแรกแทรกแสงแจรงฟ้า ฉันทำพบหยาดน้ำพรำเต็มตาคน (หน้า 14) ผู้อ่านจะได้ทั้งความว่าไคร่องไห้มากน้อยเพียงใด และเมื่อใด รวมทั้งไคร่สไพเราะในการกรองคำพร้อมกันไปด้วย จากการกรองคำเพียงสองวรรคข้างต้น

วิชา กงกะนันท์ (2522: 29-57) จัดแบ่งภาพพจน์ออกเป็น 13 ประเภท ดังนี้

1. Metaphor เป็นโหวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำ เป็น เท้า คือ ฯลฯ ในการเปรียบเทียบ

2. Simile เป็นโหวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่ง โดยใช้คำในการเปรียบเทียบ เช่น เหมือน คล้าย กุญ กูราว กล ประหนึ่ง เพียง กิ่ง รวากับ เจด ฯลฯ

3. Synecdoche (สมพจน์นัย) คือการกล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมด แต่ให้มีความหมายคลุมหมทุกส่วน

4. Metonymy (นามนัย) คือการเอ่ยถึงสิ่งหนึ่งแต่ให้มีความหมายเป็นอย่างอื่น เช่น เอ่ยชื่อคนแต่หมายถึงผลงานของเขา

5. Oxymoron (ปฏิวาทะ) คือการนำคำที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือคานกันมารวมกัน เพื่อให้เกิดคำซึ่งมีความหมายใหม่

6. Paradox (ปฏิภาคพจน์) คือข้อความที่มีความหมายขัดกัน ไม่ว่าผู้ใช้จะจงใจหรือไม่ก็ตาม เป็นข้อความที่กล่าวถึงสิ่งที่แปลกแต่จริง หรือไม่น่าเป็นไปได้แต่เป็นไปได้

7. Synthesis (อาวัททภักย์) คือการใช้คำแทนผลของสัมผัสที่ผิดไปจากธรรมดา เช่น รสของความสุช ซึ่งโดยปกติ รส เป็นผลของสัมผัสด้วยคลื่น

8. Hyperbole (อติพจน์) คือการพูดเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึก มีใช้เพื่อ
หลอกลวง

9. Overstatement (อติพจน์) เป็นการพูดหรือเขียนประหนึ่งโอ้อวด โดยมีเจตนา
ให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังรู้สึกขื่น

10. Allusion (ปฏิรูปพจน์) เป็นการใช้ข้อความที่ดัดแปลงมาจากข้อความอันเป็นที่
รู้จักกันคืออยู่แล้ว

11. Personification (บุคลาธิษฐาน) เป็นการใช้ภาษาในลักษณะที่ทำให้
เหมือนว่าสรรพสิ่งทั้งหลายที่มีใช้คนเป็นคน โดยให้สรรพสิ่งทั้งหลายนั้นแสดงออกปฏิกิริยาต่างๆ
ราวกับเป็นคนบ้าง เช่น พุดได้ ร้องไห้ได้ หรือกำหนดบทบาทและฐานะให้สรรพสิ่งเหล่านั้น
ทั้งรูปธรรมและนามธรรม จนดูประหนึ่งว่าเป็นคน

12. Analogy (อุทาหรณ์) เป็นวิธีการเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์ หรือความ
คิดสองอย่าง ที่มีความหมายต่างกัน ว่าคล้ายกัน โดยการยกข้อความที่เชื่อว่าง่ายแก่การเข้าใจ
ไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้เขียนหรือผู้พูดต้องการจะอธิบาย

13. Rhetoric Question (ปฏิปจฉา) เป็นศิลปะของการใช้คำถาม ที่มีใจหวัง
เอาคำตอบ

แฮร์รี่ ชอว์ (Harry Shaw 1972: 160) กล่าวว่า ภาพพจน์ อาจแบ่งออกเป็น 3
ลักษณะใหญ่ๆ คือ

1. ภาพพจน์ที่เน้นให้เห็นความคล้ายคลึง
2. ภาพพจน์ที่บ่งบอกความสัมพันธ์แน่นอหะจากการคิดเชื่อมโยง
3. ภาพพจน์ที่เน้นให้เกิดความไพเราะเมื่อไต่ขึ้นหรือไต่อ่าน

นอกจากนี้ แฮร์รี่ ชอว์ (1972: 12-283) ยังอธิบายลักษณะของภาพพจน์บางชนิดไว้
ดังต่อไปนี้

Allegory เป็นการกล่าวถึงบุคคล ความคิด หรือเหตุการณ์ต่างๆในลักษณะที่มี
ความหมายเป็นตัวแทนของความคิดทางศีลธรรมและจิตใจมากกว่าความหมายที่ปรากฏในระดับ
พื้นผิว เช่น ตัวละครในเรื่อง Faerie Queen เป็นตัวแทนลักษณะทางนามธรรมบางอย่าง

Alliteration เป็นการใช้เสียงพยัญชนะต้นคำซ้ำกันเพื่อให้ฟังแล้วไพเราะ รื่นหู

Allusion เป็นการกล่าวอ้างถึงบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ เพื่ออธิบายหรือประกอบให้ผู้อ่านเข้าใจได้คล่องและง่ายขึ้น

Analogy เป็นการเปรียบเทียบลักษณะที่เหมือนกันบางส่วนของคน วัตถุ หรือความคิดต่างๆ

Apostrophe เป็นการพูดกับบุคคลหรือวัตถุที่ถูกกำหนดให้มีอาการอย่างคน โดยที่บุคคลหรือวัตถุนั้นไม่ปรากฏอยู่ในที่นั้น

Conceit เป็นการเปรียบเทียบที่ดูเพื่อฝัน หรือห่างไกลความเป็นจริง แต่ก็เป็นการเปรียบเทียบที่ใช้บรรยายลักษณะของบุคคลและความคิดต่างๆ ได้ เช่น เปรียบเทียบผู้หญิงกับดอกกุหลาบหรือรูปปั้นหินอ่อน

Hypallage เป็นภาพพจน์ที่ใช้คำขยายคำนามผิดที่ เช่น the trumpet's Tuscan blare แทนที่จะกล่าวว่า Tuscan trumpet's blare

Hyperbole เป็นการใช้คำกล่าวที่เกินความเป็นจริง การตีความหมายต้องไม่ตีความตรงตามถ้อยคำที่ใช้

Litotes เป็นการกล่าวถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดในรูปปฏิเสธเพื่อการเน้น เช่น เขาไม่ใช่มือสมัครเล่น แทนการกล่าวว่า เขาเป็นมืออาชีพ

Metaphor เป็นการเปรียบเทียบ คน ความคิด หรือวัตถุ โดยใช้ถ้อยคำที่ปกติไม่ใช้ลักษณะของสิ่งเหล่านี้

Metonymy เป็นการใช้ชื่อของสิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง

Onomatopoeia เป็นการใช้คำเลียนเสียงสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น

Personification เป็นการกำหนดให้วัตถุ สัตว์ ความคิด นามธรรม มีลักษณะและความรู้สึกเหมือนมนุษย์

Synecdoche เป็นการใช้ส่วนย่อยของบุคคลหรือวัตถุแทนส่วนใหญ่ หรือการใช้ส่วนใหญ่แทนส่วนย่อย

ไบรซ์ แฮร์ริส (Brice Harris 1972: 118-119) กล่าวถึงภาพพจน์ที่ใช้บ่อยๆ ว่ามีดังต่อไปนี้

Simile เป็นการใช้อุปมาพจน์ในลักษณะที่ของสองสิ่งถูกนำมาเปรียบเทียบกัน เนื่องจากมันมีคุณสมบัติที่เหมือนกันอย่างน้อยหนึ่งอย่าง โดยมีคำแสดงการเปรียบเทียบ (like, as)

ปรากฏอยู่ด้วย ของที่นำมาเปรียบเทียบกันนั้นคู่ควาเดินแล้วไม่เหมือนกัน แต่เมื่อพิจารณาแล้ว จะพบว่ามันบางอย่างที่เหมือนกัน

Metaphor เป็นการกล่าวในทำนองเปรียบเทียบแต่ไม่มีคำที่แสดงการเปรียบเทียบปรากฏอยู่ เช่น ความรักของฉันไม่ใช่ดอกกุหลาบสีแดง แต่ ความรักของฉันเป็น(คือ)ดอกกุหลาบสีแดง ข้อความในประโยคหลังเป็นลักษณะภาพพจน์แบบ Metaphor

Personification เป็นภาพพจน์ที่นำเอาลักษณะอาการ ความรู้สึกของมนุษย์ไปใส่ให้กับสัตว์ สิ่งของ หรือสิ่งที่ไม่มีชีวิต นามธรรมต่างๆ ทำให้มีลักษณะเหมือนเป็นมนุษย์กระทำกริยาอาการต่างๆ

Hyperbole เป็นการใช้อรรถคำกล่าวเกินความเป็นจริง ใช้คำพุ่มเพื่อยในการอธิบายความ เพื่อการเน้นให้เห็นจริงเห็นจัง หรือเพื่อคลอกขบขัน

Metonymy เป็นการใช้คำหนึ่งแทนอีกคำหนึ่งซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวของกันอย่างใกล้ชิด

จากการกำหนดลักษณะของภาพพจน์จากผู้แต่ละท่านที่ยกมากล่าวไว้นี้จะเห็นได้ว่าแต่ละท่านจัดแบ่งไว้ไม่เหมือนกัน ไม่เท่ากัน ทั้งนี้เนื่องจากกลวิธีการใช้ภาษาที่เป็นภาพพจน์มีอยู่เป็นจำนวนมาก จะจัดแบ่งลงไปให้แน่นอน คายตัว ย่อมไม่ได้ แต่ละท่านจึงยึดเอาความนิยมในการใช้ หรือการปรากฏบ่อยครั้งในการพูดหรือการเขียนเป็นหลักในการนำภาพพจน์แต่ละลักษณะมากล่าวถึง ซึ่งจะเห็นได้จากข้อมูลที่ยกมากล่าวว่าภาพพจน์ลักษณะใดที่ใช้บ่อย เป็นที่นิยม ก็จะถูกนำมากล่าวถึงเหมือนกัน เช่น การใช้อุปมา(Simile) การใช้อุปลักษณ์(Metaphor) การใช้บุคลาธิษฐาน(Personification) เป็นต้น

ในงานวิจัยนี้จะเลือกใช้เฉพาะภาพพจน์ที่มีปรากฏในวรรณคดีที่เลือกไว้มาเป็นประเด็นในการวิเคราะห์ ไม่นำมาใช้ทั้งหมด ลักษณะของภาพพจน์ที่จะใช้ในการวิเคราะห์มีดังนี้

1. การเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง หรือการใช้ความเปรียบ หรืออุปมา หรืออุปมาอุปไมย หรือการเปรียบเทียบเหมือน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Simile เป็นการกล่าวเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งโดยใช้คำแสดงการเปรียบเทียบระบุให้เห็นอย่างชัดเจน สิ่งที่นำมาเปรียบเทียบกันนั้นมีลักษณะบางอย่างที่เหมือนกัน คล้อยตามกัน ไม่ใช่เหมือนกันทั้งหมด เช่นกล่าวว่า ฉันเหมือนห่อ เป็นคำกล่าวแบบบอกเล่าธรรมดา ไม่ใช่ใช้ลักษณะของภาพพจน์

แต่ถ้ากล่าวว่าเป็นบ้านหลังนี้เปรียบราวกับป่าช้า เป็นการกล่าวโดยใช้ภาพพจน์ คือเปรียบเทียบ ความเจ็บภายในบ้านหลังนี้กับความเจ็บ ความวิงเวง ในป่าช้า ลักษณะเหมือนกันที่ดูนำมาเปรียบเทียบกันก็คือ ความเจ็บ นั่นเอง การใช้ภาพพจน์ลักษณะนี้ในงานวิจัยนี้จะเรียกว่า การใช้อุปมา

2. การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง หรืออุปลักษณ์ หรือนามนัยยะ หรือการเปรียบเทียบโดยนัย หรือการเปรียบเทียบเป็น ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Metaphor เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยไม่มีคำแสดงการเปรียบเทียบ แต่พูดเหมือนกับว่าสิ่งหนึ่ง เป็นหรือคืออีกสิ่งหนึ่งเลยทีเดียว เป็นการกล่าวโดยตรงว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักมีคำว่า เป็น หรือ คือ ปรากฏอยู่ เช่น ชายคนนี้มีตัวดำเป็นหมึก เป็นการเปรียบเทียบระหว่างสีของ ตัวดำกับสีของน้ำหมึก แสดงว่าตัวดำจนเป็นสีหมึกเลยทีเดียว การเปรียบเทียบลักษณะนี้บางครั้ง อาจไม่มีคำว่า เป็น หรือ คือ ปรากฏอยู่ก็ได้ แต่จะใช้คำที่มีความหมายเป็นนัยไว้ให้คิด ก่อ ให้เกิดความนึกคิดที่ลึกกว่าธรรมดา เช่น ผ้าขาวในเมืองอึ้งวะไม่มีอีกแล้วหรือ ไม่ไค้หมาย ถึงผ้าขาวไค้หว่าๆไป แต่คำนี้โยงให้นึกเปรียบเทียบไปถึงเศวตฉัตร ซึ่งเป็นเครื่องสูงของ กษัตริย์ ในงานวิจัยนี้จะเรียกว่า การใช้อุปลักษณ์

3. บุคลาธิษฐาน หรือการสมมุติให้สิ่งที่ไม่มีความมีชีวิตหรือการกระทำ เช่น สิ่งที่มีตัวตน หรือ การเปรียบเทียบแบบนำเอาสิ่งที่เป็นนามธรรมกล่าวเป็นรูปธรรม หรือการทำให้เป็นบุคคล ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Personification เป็นการใช้อุปมาพจน์โดยกำหนดให้สัตว์ สิ่งของ หรือนามธรรมต่างๆ มีลักษณะอาการเช่นเดียวกับมนุษย์ ในที่นี้จะใช้ว่า การใช้บุคลาธิษฐาน

4. สัญลักษณ์ หรือสิ่งแทน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Symbol เป็นการใช้อุปมาพจน์แทนอีก สิ่งหนึ่งซึ่งยอมรับกันว่าเหมือนกันในแง่ใดแง่หนึ่ง สิ่งที่น่ามาใช้เป็นสัญลักษณ์มีส่วนสัมพันธ์กับความหมายของสัญลักษณ์อย่างใกล้ชิด คือจะมีส่วนเหมือนกันในรูปทรงหรือคุณสมบัติอย่างใด อย่างหนึ่ง

5. การกล่าวถึงความขัดแย้งคู่ขนานกัน หรือปฏิทรรศน์ หรือการกล่าวเป็นทำนองขัดกัน อย่างคู่กันไป หรือปฏิภาคพจน์ ภาษาอังกฤษใช้ว่า Paradox เป็นการสร้างภาพพจน์ด้วยการ นำคำหรือความที่มีความหมายขัดแย้งกันมาใช้ด้วยกัน แต่สิ่งที่น่ากล่าวนั้นเป็นจริงหรือเป็น ไปได้ ในที่นี้จะเรียกว่า การกล่าวถึงความขัดแย้งคู่ขนานกัน

6. การกล่าวเกินจริง หรือการใช้อุปมาความเกินความเป็นจริง หรืออติพจน์ ภาษา

อังกฤษใช้ว่า Hyperbole เป็นการใช้คำกล่าวที่เกินความเป็นจริง เป็นไปไม่ได้ตามที่กล่าวไว้นั้น การตีความหมายโดยตรงจึงทำไม่ได้ เพราะเป็นการกล่าวที่มุ่งให้กระทบอารมณ์และความรู้สึกของผู้อ่านผู้ฟังมากกว่าจะให้ข้อเท็จจริง ในงานวิจัยนี้เรียกว่า การกล่าวเกินจริง

7. การกล่าวเท็จความ หรือวิธีสำนึก หรือปฏิรูปจน์ ภาษาอังกฤษใช้ว่า Allusion เป็นการนำเอาบุคคล สถานที่ เหตุการณ์สำคัญ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอยู่แล้วมาประกอบข้อความที่ต้องการกล่าว เพื่อให้ข้อความนั้นๆ เข้าใจได้ง่าย รวดเร็ว และลึกซึ้ง เช่นการที่กวีนำเอาการพลีพรากของตัวละครในวรรณคดีมาเปรียบเทียบกับสภาพของตนเอง เป็นต้น ในงานวิจัยนี้จะเรียกว่า การกล่าวเท็จความ

8. การเปรียบเทียบโดยการจาะโนของหลายอย่างที่มีลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายกัน อย่างที่ต้องการ หรืออุทาหรณ์ ภาษาอังกฤษใช้ว่า Analogy เป็นการยกเอาเรื่องราวมากล่าวเปรียบเทียบเพื่ออธิบายความให้เห็นได้ชัดเจนและเข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยยกเอาเรื่องอื่นๆ มากล่าวนำเสียก่อนแล้วจึงเปรียบเทียบสรุปความที่หลัง ในที่นี้จะเรียกว่า การใช้อุทาหรณ์

9. การกล่าวเข้ยกกล่าวประชด หรือการเข้เยาะเข้เยย ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Irony หรือ Sarcasm เป็นการใช้ถ้อยคำที่กล่าวขึ้นมาโดยมีเจตนาที่จะให้เป็นการคัดค้านต่อว่า ประชดประชัน เสียดสี หรือเข้เยาะเข้เยยตลกตวง แคลตันด้วยวามโกรธแค้น เป็นสำคัญ ในงานวิจัยนี้จะเรียกว่า การกล่าวเข้ยกกล่าวประชด

10. การใช้คำถามที่รู้คำตอบคืออยู่แล้วและไม่ต้องการคำตอบอีก หรือการใช้ประโยคที่ตั้งเป็นปัญหา หรือปจจา หรือใช้คำถามยั่วให้ยังคิด หรือปฏิปจจา ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Rhetoric Question หรือ Interrogation เป็นการใช้ข้อความที่เป็นคำถามแต่ไม่ต้องการคำตอบ เป็นการถามเพื่ออ้วหรือสะกิดใจให้นึกคิดเอาเอง ในที่นี้จะเรียกว่า การใช้คำถาม

11. การใช้คำที่ได้จากเสียงธรรมชาติ หรือการเลียนเสียงธรรมชาติ ภาษาอังกฤษใช้ว่า Onomatopoeia เป็นการใช้คำที่บ่งบอกหรือเลียนเสียงที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นเสียงร้องของฉม สัตว์ เสียงจากปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ หรือเสียงที่เกิดจากวัตถุ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านผู้ฟังนึกเห็นภาพอย่างเป็นจริงเป็นจังซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เสียงนั้นปรากฏอยู่ ในที่นี้จะเรียกว่า การเลียนเสียง

12. การเล่นเสียง หรือ Alliteration ในภาษาอังกฤษ เป็นการใช้เสียงพยัญชนะต้นของคำซ้ำกัน คือเป็นเสียงเดียวกัน เพื่อโน้มน้าวอารมณ์ผู้อ่านผู้ฟัง และให้คำประพันธ์นั้นไพเราะ สละสลวย

13. การเล่นคำ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Puns on Word เป็นกลวิธีการใช้คำอย่างหนึ่ง วันเนาวิ ยูเกิน (2525: 119-122) สรุปการเล่นคำได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. การเล่นคำตามฉันทลักษณ์บังคับ เช่น พญาลือลือลือคดอ เคล้าคู่ อยู่เฉ
2. การเล่นคำนอกเหนือที่บังคับในฉันทลักษณ์ ได้แก่

2.1 เล่นคำในลักษณะของคำพ้องเสียงและพ้องรูป เช่น ไม้โรกเหมือนโรครเรา รุมกาม (คำพ้องเสียง) นางแยมเหมือนแม่แยม ยวนสมร (คำพ้องรูป)

2.2 เล่นคำในลักษณะของการล้อความด้วยการใช้คำโดยเปลี่ยนตำแหน่งหรือดงตำแหน่งไว้แห่งใดแห่งหนึ่ง เช่นในเรื่องมัทนพารา สุเทศน์กล่าวว่า "ความรักละเหี่ยอุระระทศ เพราะมีอาจจะคลอเคลีย" และมัทนาคอบว่า "ความรักระทศอุระระเหี่ย อุจะหายเพราะเคลียคลอ"

การเล่นคำในงานวิจัยนี้จะใช้ลักษณะที่ 2 แบบการเล่นคำในลักษณะของคำพ้องรูปพ้องเสียงเป็นสำคัญ

14. การใช้คำซ้ำ ภาษาอังกฤษใช้ว่า Reduplication วันเนาวิ ยูเกิน (2525: 112-115) กล่าวว่า การใช้คำซ้ำก่อให้เกิดความรู้สึก เป็นการสร้างสุนทรียภาพให้เกิดขึ้น หอจะแยกออกเป็นลักษณะต่างๆ ได้ดังนี้

1. การใช้คำซ้ำโดยตรง เช่น รอนรอนสุริยคล้อย สายัณห์ เรื่อเรื่อเรื่อแสง จันทร์ ส่องฟ้า

2. การใช้คำซ้ำแบบเล่นคำ เป็นการนำคำมาใช้ซ้ำในแง่ของความหมายที่ต่างกัน ในงานวิจัยนี้จัดว่าเป็นการเล่นคำ

3. การใช้คำซ้ำโดยใช้คำนั้นแทรกไปเป็นระยะๆ เป็นการนำคำคำเดียวกันนั้นแทรกไปในช่วงที่กวีมีความต้องการสร้างความรู้สึกชนิดใดชนิดหนึ่ง หรือต้องการที่จะเน้นค่านั้นๆ

เช่น แต่เรือนรักรักนักก็มักหน้าย รักละม้ายไม่ไคชมสมประสงค์
ยิ่งรักมากทหาดเหิรองเวียนนาง มีคแทหงลมลวงน่าทรวงทรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

ดวงฤดี บุญจันทร์ (2516: 186) ทำการศึกษาเรื่องอิเหนาเพื่อการสอนภาษาไทย โดยการค้นคว้าและศึกษาพิจารณาเรื่องอิเหนา บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในคาน์โครงเรื่อง ส่วนวนภาษา ตัวละครที่สำคัญ คำนิยมทางสังคม และการนำไปสอนในระดับต่างๆ ผลการวิจัยในคาน์การใช้ส่วนวนภาษาสรุปได้ว่าเรื่องอิเหนามีส่วนวนภาษาที่กระทัดรัด ใช้คาน้อยมีความหมายมาก คำที่เลือกสรรมาใช้เหมาะทั้งเสียงและความหมาย มีบทพรรณนาทำให้เกิดมโนภาพกระจ่างแจ้ง ความเปรียบเทียบคาศย มีลักษณะทางสุนทรียภาพทุกประการ

ชลดา ศิริวิทย์เจริญ (2519: 209-226, 180) ได้ศึกษาเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายในแนวสุนทรียศาสตร์ โดยศึกษาลิลิตตะเลงพ่ายในแนววิเคราะห์ วิจารณ์ และเปรียบเทียบ โดยเน้นไปในคาน์การศึกษาแนวสุนทรียศาสตร์เป็นสำคัญ การวิจัยครั้งนี้อาศัยหลักการอ่านและเยื้องของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ และของ ไอ. เอ. ริชาร์ด เพื่อค้นหาความงามในคาน์ต่างๆที่มีอยู่ในวรรณคดีเรื่องนี้ ผลการวิจัยในเรื่องการใช้ภาพพจน์ปรากฏว่ามีการใช้เสียงพยางค์ชนะ การใช้คำที่ให้ภาพชัดเจน การใช้คำที่มีความขัดแย้งกัน การใช้ภาษาแบบบุคคลาธิษฐาน และการใช้สัญลักษณ์ นอกจากนี้ยังพบว่า บทเปรียบเทียบในเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายมีความเปรียบอยู่ 2 ประเภท คือ ความเปรียบประเภทอุปมา ซึ่งมีคำว่า เจก กล เหมือน กุจ กิ่ง หรือ แม่น เป็นตัวเชื่อม และความเปรียบประเภทอุปลักษณ์ ซึ่งส่วนมากจะใช้คำว่า คือ เป็นบทเชื่อม แต่บางครั้งก็จะใช้ความเปรียบแทนลงไปโดยตรงโดยไม่มีบทเชื่อมคำอุปมาอุปไมยแต่อย่างใด เช่น ใช้คำเรียกนางว่า สร้อย ทรามรัก ดวงกมลาส ใช้คำเรียกพระมหากษัตริย์ว่า ปิ่นสยาม เป็นต้น

นิศยา ศัลโฆภาส (2520: 163-164) ทำวิจัยเรื่องลักษณะเด่นของภาพย่นโกลงและภาพย่นเหวือ พระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร เพื่อหาลักษณะเด่นและสุนทรียภาพในบทประพันธ์ ตลอดจนศึกษาลักษณะนิราศอันช่วยเสริมให้บทประพันธ์ดังกล่าวได้รับยกย่อง

ให้เป็นวรรณกรรมชั้นเยี่ยม โดยผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีบททฤษฎีหนึ่งโดยเฉพาะหากแต่เลือกมาใช้เท่าที่เห็นว่าเหมาะสม และยึดแนวที่พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงเรียกว่าเป็นการ "อ่านละเอียด" โดยผู้วิจัยเน้นศึกษาจากบทพระนิพนธ์กาพย์ห่อโคลง 2 เรื่อง คือ กาพย์ห่อโคลงประพาสธารโศก และกาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง และกาพย์เห่เรือ 1 เรื่อง คือกาพย์เห่เรือบทพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ผลการวิจัยปรากฏว่า บทพระนิพนธ์ประกอบด้วยลักษณะดีเด่น 3 ประการใหญ่ๆ คือ

1. ดีเด่นด้วยลักษณะสัมผัส (สัมผัสเด่น) อันมีทั้งสัมผัสเด่นประเภทสระและสัมผัสเด่นประเภทพยัญชนะ
2. ดีเด่นด้วยการที่ทรงเลือกสรรคำที่เป็นคำไทยง่ายๆ แต่มีความหมายแจ่มแจ้ง ทรงเลือกใช้คำได้ตรงความหมายตามที่ทรงประสงค์ ทรงสามารถใช้คำกริยาหลายคำเรียงซ้อนกัน โดยคำกริยาเหล่านั้นล้วนชัดเจน ทำให้เห็นภาพพจน์ และยังทรงสามารถเลือกสรรคำที่กระตือรือร้นผู้อ่านผู้ฟังได้อย่างดีอีกด้วย
3. จินตนาการและอารมณ์สะเทือนใจที่ปรากฏในบทพระนิพนธ์ไม่ซับซ้อน แต่ก็เป็นการถ่ายทอดพระหทัยแท้ของผู้นิพนธ์ให้เห็นได้ชัด ทำให้ผู้อ่านทุกระดับชั้นสามารถเข้าถึงบทพระนิพนธ์ด้วยความซาบซึ้งยิ่ง

พิทยา เจริญสุวรรณ (2520: 158-176) ทำวิจัยเรื่องศิลปะการใช้ภาษาในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาศิลปะการใช้ภาษาในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ เพื่อให้เข้าใจอารมณ์ จินตนาการและความนึกคิดของกวี โดยผู้วิจัยศึกษาบทกวีนิพนธ์ของอังคาร ตั้งแต่ พ.ศ. 2490-พ.ศ. 2518 จากการศึกษาโวหารที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ พบว่าโวหารที่ปรากฏ มีจำนวน 10 ประเภท คือ

1. บุคลาธิษฐาน (Personification)
2. อุปมา (Simile)
3. นามนัย (Metonymy)
4. โวหารกล่าวเกินจริง (Hyperbole)
5. อวตฺตพหุ (Synthesis)

6. โวหารเลียนแบบ (Allusion)
7. โวหารเปรียบเทียบ (Metaphor)
8. อุทาหรณ์ (Analogy)
9. สัมพจน์ (Synecdoche)
10. โวหารถามชวนคิด (Rhetoric Question)

ลัดดา ปานุทัต (2520: 300-303) ทำการวิจัยเรื่องสัญลักษณ์ในวรรณคดีไทย ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสัญลักษณ์ในวรรณคดีจากเนื้อหาของวรรณคดีไทย 23 เรื่อง และวรรณกรรม ปัจจุบัน 2 เรื่อง ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ผลการวิจัยการใช้สัญลักษณ์ในวรรณคดีไทยพบว่า

1. มีการใช้สัญลักษณ์ในวรรณคดีไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย
2. สัญลักษณ์ที่ใช้มีทั้งสัญลักษณ์เฉพาะบุคคลและสัญลักษณ์ตามแบบแผน
3. วรรณคดีไทยนิยมใช้สัญลักษณ์ในโวหารภาพพจน์
4. วรรณคดีทุกประเภทมีโอกาสใช้สัญลักษณ์มากหรือน้อยต่างกัน วรรณคดีที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับนามธรรมหรือการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดหรือความสลับซับซ้อนนิยมใช้สัญลักษณ์ เพื่อให้สื่อความหมายได้ชัดเจน วรรณคดีศาสนามีการสร้างตัวละครโดยทำนามธรรมให้เป็นรูปธรรมแบบบุคลาธิษฐาน ตัวละครเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์แทนนามธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง วรรณคดีนิราศมีการแสดงออกซึ่งความประทับใจโดยที่นำธรรมชาติมาใช้เป็นสัญลักษณ์ เพื่อสื่ออารมณ์และความรู้สึก วรรณคดีมหากาพย์และวรรณคดีประวัติศาสตร์นิยมนำสัญลักษณ์เทพเจ้าในเทพปกรณัมมาใช้ วรรณคดีไทยนำเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์และศาสนาฮินดูมาใช้เป็นสัญลักษณ์ วรรณคดีที่มีเค้าเรื่องจากนิทานพื้นเมืองมีระบบสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความคิดและความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านแบบไทยๆ ไว้อย่างละเอียดครบถ้วน

นงลักษณ์ แซ่มโซติ (2521: 80-85) ทำการวิจัยเรื่องหาสรสในวรรณกรรมร้อยกรองของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-พ.ศ. 2475 โดยมีจุดมุ่งหมายจะศึกษาหาสรสในวรรณกรรมร้อยกรองของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ในเรื่องแรงบันดาลใจในการสร้างหาสรส จุดมุ่งหมายในการสร้างหาสรส กลวิธีที่ผู้แต่งใช้สร้างหาสรส และความสัมพันธ์ระหว่างหาสรสกับสังคม การศึกษาค้นคว้าใช้วิธีวิจัยจากเอกสารโดยอาศัยแนวทางการศึกษาวรรณกรรมในแง่วรรณศิลป์ และแนวพินิจสังคมและวัฒนธรรม ประกอบกับการวิเคราะห์ความ

เห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 180 คน จากการนำผลการแจกแจงความถี่ของคำตอบแต่ละข้อมาหาค่าคะแนนเฉลี่ยของความชอบชั้น ผลการศึกษาในด้านการศึกษาภาพพจน์ เพื่อให้เห็นลักษณะและพฤติกรรมของตัวละครที่น่าชื่นใจชัดเจนขึ้น ปรากฏว่าภาพพจน์ที่ผู้แต่งมักใช้เสมอคือภาพพจน์ชนิดอุปมาอุปไมย (Simile) และภาพพจน์ชนิดอุปลักษณ์ (Metaphor)

สุรณี สังขพิชัย (2521: 138-140) ได้ศึกษาเรื่องลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์ของข้อความที่เป็นภาพพจน์ในวรรณกรรมร้อยแก้วภาษาไทยปัจจุบัน โดยผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากวรรณกรรมร้อยแก้วภาษาไทยที่แต่งในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงปี พ.ศ. 2520 จำนวน 30 เล่ม ผลการวิจัยสรุปได้ว่าวรรณกรรมร้อยแก้วดังกล่าวมีลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์ของข้อความที่เป็นภาพพจน์ 2 ลักษณะ คือ

ก. ลักษณะทางความหมายของข้อความที่เป็นภาพพจน์ แบ่งเป็น 2 ประเภท

1 ประเภทข้อความที่เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบเหมือน ที่มีคำแสดงการเปรียบเทียบปรากฏอยู่

2 ประเภทข้อความที่เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบ แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อยคือ

ก) ประเภทข้อความที่เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบที่มีบทอุปมาอุปไมย จะแสดงความหมายด้วยวิธีอุปมาอุปไมย ซึ่งจะมีคำว่า เป็น หรือ คือ ปรากฏอยู่

ข) ประเภทข้อความที่เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบที่มีบทอุปมา ไม่มีบทอุปไมย

ข. ลักษณะโครงสร้างทางภาษาของข้อความที่เป็นภาพพจน์มีทั้งภาพพจน์ที่เป็นคำ วลี อนุพจน์ หรือ ประโยค

ลลิตนา ศิริเจริญ (2525: 383-385) ทำการวิจัยระดับปริญญาโทเกี่ยวกับเรื่องอสังการในมหาชาติคำหลวง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาทฤษฎีการประพันธ์ในอสังการศาสตร์ของอินทีย ความเป็นมาของอสังการศาสตร์ ลักษณะของอสังการและรศต่างๆในการประพันธ์ของสันสกฤต เพื่อนำหลักเกณฑ์มาวิเคราะห์ความงามในมหาชาติคำหลวงทั้ง 13 กัณฑ์ ว่ามีความงามตรงตามทฤษฎีการประพันธ์ในอสังการศาสตร์ของสันสกฤตหรือไม่ ผลการวิจัยสรุปได้ว่าความงามที่ปรากฏในมหาชาติคำหลวงนั้นตรงตามทฤษฎีการประพันธ์ในอสังการศาสตร์ของสันสกฤตอยู่หลายประการทั้งอสังการฝ่ายเสียง (ศัพท์สังการ) อสังการฝ่ายความหมาย (อรรถาสังการ) และรศต่างๆในการประพันธ์ นอกจากนี้ยังมีความงามที่เป็น

ลักษณะพิเศษหรือเป็นเอกลักษณ์ของวรรณคดีไทยอีกด้วย คือ สัมผัสสระ สัมผัสพยัญชนะ สร้อย สลับวรรค คำอภิปาฐ คำแผลง คำประสม การเล่นคำ และกลบท สำหรับบรรดาสถาปัตยกรรมหรือเครื่องประดับความหมายนั้นเป็นกลวิธีที่เพิ่มความเด่นชัดให้แก่ความหมายของบทประพันธ์ ทำให้บทประพันธ์นั้นๆ น่าอ่านยิ่งขึ้น กวีจะใช้โวหารแบบต่างๆ แทนที่จะกล่าวอย่างตรงไปตรงมา เพื่อสร้างภาพขึ้นในจินตนาการของผู้อ่าน แล้วภาพนั้นจะสะท้อนความรู้สึกและความหมายของกวีให้แก่ผู้อ่าน กลวิธีนี้เรียกว่า ภาพพจน์

รำเพย ไชยสินธุ์ (2527:260-263) ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการจินตภาพในวรรณกรรมร้อยกรองอีสาน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์กระบวนการจินตภาพในวรรณกรรมร้อยกรองอีสานและศึกษาความสัมพันธ์ของกระบวนการจินตภาพกับสังคมอีสาน จากวรรณกรรมร้อยกรองอีสานจำนวน 15 เรื่อง ซึ่งเลือกจากวรรณกรรมตำนานและประวัติศาสตร์ วรรณกรรมนิทาน วรรณกรรมคำสอน วรรณกรรมศาสนา วรรณกรรมประเพณี และวรรณกรรมรัก เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาความงดงามของภาษาในเชิงกระบวนการจินตภาพ อันเป็นการใช้ภาษาถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และจินตนาการของกวี อย่างมีศิลปะ เพื่อให้บรรลุในการแนะนำภาพแห่งความรู้สึกนึกคิดให้เกิดขึ้นในความรู้สึกของผู้อ่าน พบว่ากวีอีสานใช้กระบวนการจินตภาพ 2 ลักษณะ คือ

1. การกล่าวตรงไปตรงมา
2. การสร้างภาพพจน์ (Figure of Speech) ภาพพจน์ที่ปรากฏใช้ในกระบวนการจินตภาพ มี 8 ประเภท คือ ภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์แบบอุทาหรณ์ ภาพพจน์แบบอติพจน์ ภาพพจน์อุปลักษณะ ภาพพจน์ปฏิรูปพจน์ ภาพพจน์อวาทิตพจน์ ภาพพจน์สัมพจน์ และภาพพจน์ที่นำสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตมาแสดงกิริยาอาการอย่างมนุษย์ โดยภาพพจน์ที่นิยมใช้มาก คือ ภาพพจน์อุปมา และ ภาพพจน์แบบอุทาหรณ์

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์หลายๆอย่างในวรรณคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้นไม่มี มีแต่การวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์เฉพาะประเภทใดประเภทหนึ่งในผลงานของผู้แต่งแต่ละคนเท่านั้น ดังนั้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงจึงหาได้ยาก แต่อาจจะนำมากล่าวถึงไต่บ้าง ดังนี้

นาตาลี ซี. แบบคอค (Natalie C. Babcock 1970: 3765) ทำการศึกษาความสามารถในการอ่านเรื่องสั้นที่ใช้ภาพพจน์ประกอบของนักเรียนในระดับ 12 โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มควบคุม 38 คน และกลุ่มทดลอง 41 คน ใช้เวลาในการเรียน 15 ชั่วโมง กำหนดให้นักเรียนในกลุ่มควบคุมเรียนเรื่องสั้นโดยไม่มีการอภิปรายเกี่ยวกับภาพพจน์เลย ส่วนนักเรียนในกลุ่มทดลองที่เรียนเรื่องสั้นอย่างเดียวกันจะเน้นการพิจารณาภาพพจน์เป็นสำคัญ ซึ่งผลการสอบรวมขอปรากฏว่าภาพพจน์ที่ปรากฏในเรื่องสั้นที่มีขนาด 500 คำ ไม่มีผลต่อความเข้าใจของผู้อ่าน ความเข้าใจในการอ่านของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติ

คัทฟิลด์ ไวท์ (Duffield White 1972: 6462) ให้ความสำคัญการใช้ภาษาแห่งภาพ (Figurative Language) ในวรรณกรรมร้อยกรองของ Aleksandre Blok โดยการตีความหมายจากการใช้อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ และภาพในจิต จากผลงานตั้งแต่ปีค.ศ. 1898-ค.ศ. 1921 ซึ่งสรุปผลการวิจัยได้ว่า การเข้าใจความหมายของภาษาที่เป็นภาพพจน์จากผลงานแต่ละเรื่องนั้นจะสามารถเข้าใจได้ดียิ่งขึ้นเมื่อได้ศึกษาบทวิพนธ์เรื่องที่ตั้งไว้ก่อนแล้ว

ซิลเวีย จีน ฮัฟแมน (Sylvia Jean Huffman 1974: 2297) ให้ความสำคัญการใช้สัญลักษณ์ อุปลักษณ์ และการกล่าวประชด ในเรื่อง Nibelungenlied ปรากฏว่าการใช้สัญลักษณ์อยู่ในรูปของการใช้สี เครื่องประดับ เสื้อผ้า งานประเพณีต่างๆ และจากส่วนการใช้อุปลักษณ์มีกล่าวในตอนที่บรรยายถึงการต่อสู้ การฆ่าฟัน และความตาย ส่วนการกล่าวประชดนั้นผู้แต่งจะใช้แสดงถึงความไม่เท่าเทียมกัน ความไม่เสมอภาคกัน ของตัวละครในเรื่อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศจะเห็นได้ว่าการใช้ภาพพจน์ในวรรณคดีและวรรณกรรมมีหลายแบบ กวีหรือผู้แต่งจะใช้ภาพพจน์แบบใดนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อเรื่องหรือสารที่เสนอออกมา ทั้งนี้เพื่อให้การพรรณนาความละเอียด ชัดเจน เข้าใจง่าย ช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ และเกิดความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ในที่สุด ลักษณะโครงสร้างทางภาษาของข้อความที่เป็นภาพพจน์นั้นอาจจะเป็นคำ วลี อนุพยางค์ หรือประโยคก็ได้